No. 28. Donderdag 13 Juli 1916. 16de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

OOST EN WEST

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang".

KANTOREN:

HOOFDBESTUUR . . . . } HEULSTRAAT 17, DEN HAAG.
INLICHTINGENDIENST . . . . } TELEFOON 4519.

KOLONIAAL
ARBEIDS- EN INFORMATIE-BUREAU „OOST EN WEST":
TIJDELIJK HEULSTRAAT 17, DEN HAAG, TEL. 4519.

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan de Presidente: HEERENGRACHT 7, DEN HAAG.

Voor *Administratie* en *Verandering van Woonplaats* wende men zich tot den Administrateur: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519.
Voor *Advertentiën* tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20, Telefoon intercomm. 2793, beiden DEN HAAG.

Semarangsche Brieven.

XV.

Voor zaken te Soerabaja zijnde, was ik getuige van een voor Indië zeker ongewoon schouwspel, n.l. een betooging in *optima forma*. Een aantal van, naar ik schat tusschen 500 en 600 matrozen der Nederlandsche Marine, ordelijk in rijen van vijf geschaard, trok, onder het zingen van socialistische en Bondsliederen, door de stad, met zich voerende doeken, waarop verschillende leuzen en teekeningen het doen van den tocht duidelijk maakten. Aanleiding tot deze betooging bleek de behandeling der matrozen in het hospitaal op Simpang, welke behandeling in den laatsten tijd in het blad van den Bond van Marine-personeel tot eenige heftige artikelen aanleiding gaf, en ook in sommige dagbladen aan een scherpe kritiek werd onderworpen. „Wij eischen betere hygiënische behandeling en voeding", „Bestrijding van wandluizen", met een griezelige teekening van vele van die ongure diertjes, „Oorlogswinsten", waarbij groote geldzakken en tonnen waren geschilderd met getallen van vele miljoenen, dat waren al zoo de meest in het oog vallende opschriften.

Ongeveer ter hoogte van Embong Malang kwam de stoet tegenover eenige commissarissen van politie te staan, waarachter zich met klewang en gummistok gewapende inlandsche politieagenten hadden geschaard, het geheel onder aanvoering van den waarnemenden hoofdcommissaris Beltgens. Na een herhaalde sommatie om uitéén te gaan, werden eenige schoten in de lucht gelost. Toen een der matrozen de hand van commissaris Koster greep, waarin deze een revolver hield, ging dit wapen af en verwondde den matroos in de dij. De betoogers werden daarop met den gummistok uitéén gedreven, waarbij enkelen meer of minder beduidende kwetsuren opliepen, en waren zoo verstandig om terug te trekken. Zij verzamelden zich daarna in hun societeitsgebouw, waar geredevoerd werd. Voor het overige deel van den dag en den avond werd door gewapende mariniers onder bevel van een officier der marine en door de politie voortdurend gepatrouilleerd, maar verdere rustverstoring had niet plaats. In hun vergaderlokaal gaven de matrozen de schuld van het gebeurde aan het zenuwachtig optreden der politie. De heer Beltgens zette uiteen, dat verzuimd was voor deze betooging vergunning aan te vragen, dat het zijn plicht was geweest haar te verhinderen, maar dat er geen de minste animositeit bestond tusschen politie en matrozen. (Dit laatste waarschijnlijk in verband met de vroegere botsingen, die nog al eens plaats hadden tusschen de politie en eenigszins rumoerige passagierende schepelingen). Enkele socialistische leiders hier ter plaatse maanden tot kalmte aan, en gaven den raad om rustig huiswaarts te gaan. Hetgeen dan ook geschiedde.

Tot zooverre de feiten. Of zich een herhaling van het gebeurde zal voordoen, betwijfel ik zeer. In ieder geval zijn de autoriteiten op hun hoede. Edoch, een nader onderzoek van betrouwbare zijde leerde mij, dat zij dat al van te voren waren; zij wisten dat er iets broeide. Voor mij staat dan ook vast dat er van een zenuwachtig optreden der politie geen sprake is; alles was goed overdacht en van te voren vastgesteld. En dan moet mij dadelijk van het hart dat ik, betreurende dat er enkele matrozen verwond werden, het door de autoriteiten ingenomen standpunt ten zeerste toejuich.

Laat ons de zaak eens kalm en zonder opwinding beoordeelen. Dat het hospitaal te Simpang reeds langen tijd niet meer aan de moderne eischen van hygiëne voldoet is van algemeene bekendheid, en kan ons niet verwonderen, als wij bedenken dat het reeds meer dan een halve eeuw bestaat. Allerwege worden nieuwe eischen gesteld, en het is met den besten wil van de wereld niet mogelijk om daaraan met dezelfde snelheid te voldoen als waarmede zij bij de Regeering voorgebracht worden. Reeds vele jaren geleden werden klachten geuit over de behandeling in het hospitaal te Simpang, en niet enkel over die van de mindere militairen of schepelingen. De toestand van vervuiling was inderdaad ergerlijk, en het is alleszins redelijk om te eischen, dat zij, die voor het ontstaan of voortbestaan daarvan verantwoordelijk zijn, op gevoelige wijze ondervinden dat die verantwoordelijkheid van hooger hand niet als een ledig woord worde opgevat. Ook wat de voeding betreft schijnt een rigoureuze contrôle allerminst overbodig te zijn. Een gestreng onderzoek, zonder aanzien des persoons, zal moeten uitmaken of er grond is voor de beschuldiging, dat de voor de voeding uitgetrokken gelden niet enkel aan de verpleegden ten goede komen. De noodzakelijkheid van de herziening der maatregelen betreffende de voorziening in medische hulp, waar die op een onverwacht oogenblik mocht noodig blijken, is herhaaldelijk aan het licht getreden. Zij, die met hun leven onze belangen verdedigen, hebben er het volste recht op dat zij bij ziekte of na verwonding een voortreffelijke verpleging en een zorgvolle behandeling vinden. En hieraan, het dient rondweg erkend te worden, ontbreekt nog heel wat. Toen de beruchte overval bij Tjakranegara had plaats gehad, en het eerste transport gewonden te Soerabaja werd aangebracht, hebben zich bij het vervoer van den Oedjoeng naar het militaire hospitaal op Simpang dier ongelukkige slachtoffers van het wanbeleid en totale gemis aan militair doorzicht der bevelvoerders hartverscheurende tooneelen voorgedaan. Stel eens dat vandaag of morgen onze marine in deze wateren zal moeten optreden tot verdediging onzer koloniën, en zij dat weer doen met hetzelfde élan als in haar meest glorieuze dagen, dan zullen er, wees daarvan zeker, spaanders vallen. Is er dan in heel Indië één ambulance-auto voor 't vervoer van gewonden? Het is zeer zeker een loffelijke zaak om aan vreemde regeeringen hulp aan te bieden bij de verpleging hunner gewonden; maar moeten daarom onze eigen mannen vergeten worden?

Er was, en er is dus grond tot klachten, en ongeschonden blijve het recht der militairen en schepelingen om daaraan op behoorlijke wijze uiting te geven. Men zegt, dat reeds plannen in bewerking zijn om aan de wantoestanden in het Simpangsche hospitaal een einde te maken. Het houden eener betooging zal dan in geen geval aan de ambtelijke behandeling dezer aangelegenheid schaden, en zou, bij een verder ordelijk verloop, wat ik gaarne aanneem, ook dan nog op aller sympathie aanspraak mogen maken.

En toch acht ik haar verkeerd. Niet om het verzuim, dat men gepleegd heeft door niet eerst aan de plaatselijke autoriteiten de vergunning daartoe te vragen, ofschoon het mij voorkomt dat dat verzuim niet geheel en al onwillekeurig is gepleegd. Er zit meer achter deze zaak. Hier trokken niet eenige honderden matrozen op om verbetering van hospitaal-toestanden te eischen, hier was het de Indische Sociaal-democratische vereeniging, die den eersten Mei-Zondag een propagandatocht had georganiseerd, daarvoor den matrozenbond bezigde, en in de erkend slechte hospitaal-toestanden een dankbaar motief vond voor het verwekken van agitatie. Zonder die hospitaal-toestanden hadden de socialistische partij-leiders wel wat anders bedacht; want niet het belang der schepelingen onzer marine, maar het partijbelang eischte zulk een betooging. De socialistische leiders trachten in hun imperialistische politiek ook de viering van den Mei-dag naar deze koloniën over te brengen. Hiertegen nu dient met kracht te worden geprotesteerd. Indië toch verkeert in de laatste jaren in een periode van zoodanige beroering, dat al wat die beroering in de hand werkt of kunstmatig aanwakkert, met klem moet worden gekeerd. Niet uit een afkeer van het nieuwe en een zucht om het oude met geweld te willen bestendigen. De evoluties, die deze landen ondergaan, is met geen geweld ter wereld te keeren, en voor de bevolking zelve daagt reeds de nieuwe dag van grooter welvaart en vrijheid. Zonder nog maar één oogenblik de oprechtheid van de bedoelingen der socialistische leiders in twijfel te trekken, acht ik hun agitatie op dit oogenblik ontijdig niet alleen, maar vierkant tegen de belangen van de inlandsche bevolking. Reeds nu wordt deze van verschillende kanten opgehitst en bewerkt, met bedoelingen, die aan hun waarachtige ontwikkeling en vooruitgang geheel vreemd zijn. De Indische Sociaal-democratische vereeniging zoekt steun bij de Sarekat Islam. Dat deze vereeniging een zuiver oeconomisch doel nastreeft, men moet al heel buitengewoon naïef zijn, of met opzet zijn oogen voor de feiten sluiten, om dat te blijven volhouden, waar men de duidelijkste bewijzen om zich heen ziet van een opleven van het godsdienstige element, een opleving, die niet voortkomt uit den Inlander zelf, — daarvoor legt hij zich te gemakkelijk bij het bestaande neder, — maar die wel degelijk haar grond vindt in, en aangewakkerd wordt van uit het buitenland. Ik acht het b.v. volstrekt geen onbeteekenend verschijnsel, dat bij alle mogelijke aangelegenheden, bij trouwen, begrafenissen enz., door de inlanders de Turksche vlag wordt vertoond. Nog onlangs zag ik zulk een trouwstoet, niet meer zooals vroeger in een lange reeks van dogcarren met fraai versierde zweepen en getooid met de Nederlandsche vlag, maar heel deftig in auto's, ieder met twee vlaggetjes voorop, en uitsluitend de Turksche vlag. Dat de statuten der S. I. van zoodanige mohammedaansch-geestelijke propaganda niet gewagen, bewijst niets tegen haar bestaan, vooral niet voor hen, die eenigszins met de eigenaardige Oostersche psyche bekend is, waarvan openhartigheid en rondheid nu juist niet de meest naarvoren springende eigenschappen zijn.

De zaak krijgt echter een veel ernstiger en hoogst bedenkelijk karakter, als naast dat godsdienstige element zich een geheime invloed van politieke strekking voegt. De zaak Keil-Schün en Co. te Buitenzorg, door sommige bladen angstvallig verzwegen of en bagatelle behandeld, door andere flink aangedikt, en die de rechter tot klaarheid zal moeten trachten te brengen, heeft in elk geval voor de mogelijkheid van vreemde politieke inmenging, al wordt deze dan ook (natuurlijk!) niet door vreemd gezag gedekt, ten duidelijkste gewaarschuwd.

Bij zoo heterogene invloeden komen de werkelijke belangen van de bevolking ongetwijfeld in het gedrang. De Regeering heeft daartegen te waken. Zij heeft den hoogen plicht om de ontwikkeling dier 30 miljoen zielen in goede en zekere banen te leiden. Eén der steeds redevoerende voormannen der socialistische partij in Indië, de heer Sneevliet, zei eens dat het juist zijn bedoeling was om ontevredenheid te verwekken. Wie niet ontevreden was had geen begrip van een beteren toestand. De juistheid dezer bewering van uit een wijsgeerig standpunt eens voor een oogenblik toegevend, mag toch de vraag gesteld worden of de belangen van de bevolking gediend worden met die ontevredenheid alleen, en of ook niet tevens de middelen dienen aangewezen te worden om haar op te heffen; middelen, die maar niet altijd met een paar groote woorden of met wat door een gemakkelijk tot enthousiasme te brengen menigte toegejuichte frazen zijn gevonden. Onder deze agitators zijn menschen van een zekere ontwikkeling, die heel goed weten hoe weinig moeite het een handig redenaar kost om een menigte tot allerlei verkeerde daden op te zweepen. Is er iemand die openlijk zou durven beweren, dat de belangen der inlandsche bevolking bij een andere mogendheid dan de onze veiliger zouden zijn? Maar dan moeten wij ook het Nederlandsche gezag eerlijk steunen, en de taak van de Regeering, die met den dag zwaarder wordt, niet verzwaren. Toen bij het ontstaan der S. I. de Regeering zich op het standpunt stelde om alleen rechtspersoonlijkheid te verleenen aan plaatselijke vereenigingen, werd dit algemeen als een verstandige maatregel van Idenburg beschouwd om de al te heftige en roerige elementen behoorlijk in bedwang te houden en der vereeniging een rustige oeconomische werking te waarborgen.

De verleening van rechtspersoonlijkheid aan de centrale S. I. lijkt mij een onnoodig verlaten van dat juiste standpunt. Reeds meer dan voor hem nuttig is begint de inlander een zeker vermaak te scheppen in openbare vergaderingen, die hij als een soort van sport beschouwt. Tot nu toe hebben die vergaderingen geen aanleiding gegeven tot rustverstoring van eenige beteekenis. Maar wie waarborgt ons dat niet te eeniger tijd de heftige elementen naar voren komen en tot verzet prikkelen, dat niet lieden, die andere belangen dienen dan die van den Javaan, het oogenblik gunstig achtend om de Regeering in moeilijkheden te bren-

gen, de weinig ontwikkelde bevolking onder allerlei schoonklinkende beloften en leuzen tot daden brengen, die in geen geordenden staat mogen of kunnen worden geduld? Dan zal aan de zaak van den vooruitgang van den inlander voor jaren ernstig nadeel zijn toegebracht. En wanneer het dan tot bloedige botsingen komt, aan wie dan de schuld?

SI PANTEK.

Uit de O. I. Mail.

Gezondheidstoestand.

Volgens de jongste mailberichten heeft de cholera te Batavia zich in de maand Mei niet uitgebreid. Het rapport van 23 Mei vermeldt, dat er 2 Inlandsche en 1 Chineesche lijder bijgekomen zijn. 2 Chineezen en 2 Inlanders overleden, zoodat thans onder behandeling zijn 2 Europeanen, 1 Inlander en 2 Chineezen.

Schoolnieuws.

22 Mei jl. werd te Djokja officieel de neutrale school voor jongens van de Hollandsch-Javaansche school, naast de dito meisjesschool gelegen, en staande op den Danoeredjan-grond op Malioboro, geopend. De school was uitwendig eenvoudig versierd en tegen den openingstijd waren er heel wat belangstellenden opgekomen, die door het hoofd der school, den heer Mulder, verwelkomd werden. Tegenwoordig waren de resident, ass.-res. en controleurs B.B., prins Soerjodilogo van het Pakoe Alamsche huis en vele kraton-prinsen, voorts het hoofd van het Mangkoenegorosche huis met eenige Solosche grooten, enkele regenten, de oud-djaksa Nitidipoero, alsmede vele onderwijzers, ook van de Solosche neutrale school; buitendien nog enkele particulieren.

De kinderen werden in het front der school opgesteld, — waar het zonnetje reeds flink brandde — alwaar zij een welkomstlied en het Wilhelmus zongen. Daarna werd in de voor- en middengalerij der school een kring gevormd en werd de openingsspeech door raden Rio Nitidipoero voorgelezen, aangezien de heer De Vries Robbels door drukke werkzaamheden helaas verhinderd was tegenwoordig te zijn, aldus de Djoka-correspondent van de „Loc." In die speech werd o. m. dank betuigd aan het gouvernement voor de toegestane subsidie, aan den sultan voor de vorstelijke giften, aan het bestuur der school geschonken, aan den leider der school, den heer Mulder, voor zijn energie en de goede leiding, zoodat thans reeds een 325 jongens van deze, tot de meer gegoede inlanders behoorenden, van dit onderwijs kunnen profiteeren, tevens aan den resident en de vele belangstellenden voor hun blijk van sympathie, betoond door hun aanwezigheid, met dit neutraal onderwijs, waarna de school als geopend werd verklaard.

Vervolgens werd een rondgang gemaakt door de acht flinke en ruime lokalen der school, waarin de leerlingen gezeten waren en waar kinderen van enkele klassen een Hollandsch vlaggetje in de hand hielden. Na een kouden dronk vroeg de bekende onderwijzer van de Inlandsche kweekschool, Boediarto, het woord, en vertaalde in keurig Javaansch de speech, die even te voren in het Hollandsch gehouden werd. Daarop nog een dankbetuiging van een der vaders der inlandsche leerlingen uit naam van alle ouders, en de plechtigheid was afgeloopen. Om elf uur nam de resident afscheid van den hoofdonderwijzer en spoedig daarna verdwenen de anderen, waarna de kinderen getracteerd werden en nog wat pleizier gingen maken.

Deze jongens- en meisjes-neutrale scholen zijn voortgesproten uit de indertijd bestaande school van de vereeniging Boedi-Oetomo, die een uiting was van de ethische richting en drang van inlandsche zijde tot leerlust. Prins Notodiredjo, die voorzitter was van bovengenoemde vereeniging, maar reeds wegens ongesteldheid zijn ontslag nam, interesseerde zich daar persoonlijk zeer voor en gaf zelfs één van zijn woningen voor schoollokaal. Daar de toeloop naar die school steeds crescendo ging — thans zijn er 120 meisjes en 325 jongensleerlingen — werd de last te zwaar voor zijn schouders en kwam hij met een voorstel aan de loge Mataram om de leiding van die school op zich te nemen. Vroeger gingen de kinderen van beide seksen in dezelfde klasse, maar dit veranderde, nadat de „Vereeniging tot bevordering van neutraal onderwijs aan Inlanders" de zaak in handen had genomen, en spoedig daarna werd op de gronden van den rijksbestuurder, daartoe financieel gesteund door den sultan (die reeds *f* 30.000 schonk), een meisjesschool gebouwd, en daarnaast is nu de dito jongensschool verrezen.

Het bestuur der school, dat vroeger bestond uit zes Inlanders en vijf leden uit de loge Mataram, heeft kortelings ook een verandering ondergaan, want nu de loge haar gewaardeerde medewerking gaf en zorgde dat het onderwijs der school in goede banen geleid werd, was het niet meer dan billijk, dat de loge zes bestuursleden zou leveren tegenover vijf Inlandsche leden, hetgeen dan ook op de laatst gehouden vergadering besloten werd en waarvoor nu verandering in de notulen der vereeniging werd aangevraagd. Het bestuur der vereeniging benoemt en ontslaat het onderwijzend personeel, terwijl de inspecteur van het inlandsch onderwijs ook deze scholen bezoekt en rapport uitbrengt, omdat het gouvernement twee derde en de leden der vereeniging de rest der onkosten betalen.

De meisjesschool zal weer spoedig met drie lokalen vermeerderd worden, waaruit duidelijk blijkt, dat deze school werkelijk in een bestaande behoefte voorziet.

Uit Madioen werd aan de „Javabode" geschreven:

Toen men elders den tijd rijp achtte, om aan de waarheid van 't beginsel: „een meisje heeft, des gewenscht, niet minder recht op onderwijs dan een jongen", ook in de inlandsche samenleving tastbaren vorm te geven, bleef men hier te Marioen niet achter en werd, ondanks tal van moeilijkheden, een Kartinischool gesticht, die thans, behalve het hoofd der school, reeds vier leerkrachten telt en huisvesting vond in een keurig modern schoolgebouw.

Zulk een school te stichten brengt zeker risico mee. Immers 1/3 van alle onkosten komt voor rekening harer stichters. En al blijft het waar, dat het succes voor de moedigen is, aan zulk werk zijn vrij belangrijke sommen verbonden, om de instandhouding te verzekeren, zoodat 't begrijpelijk is, dat menigeen zich tienmaal bedenkt, alvorens men in deze materie van den wensch tot de daad overgaat.

Maar Madioen bezit, ook waar 't geldt financieele belangen der Kartinischool te behartigen, een stuwkracht, wier invloed, altijd daartoe waakzaam en werkzaam, telkens een nieuwe bron van inkomsten schijnt te kunnen openen. 't Is de heer J. A. E. van Deventer, de resident, dien ik hier even noemen wil; niet in die kwaliteit, maar als beschermheer der Vereeniging: „Madioensche Kartinischool". Overtuigd, dat mannelijke leergragen in geen geval het monopolie van recht op onderwijs bezitten, werkt hij, ongezien, om de kas te versterken, zoodat zij, die 't bestuur vormen, niet zuchtend behoeven te arbeiden. Hoe had dit laatste 't anders aangedurfd, o. m. een gebouw en bijgebouwen tot een bedrag van 18 mille te stichten, dat aan alle eischen van nut en schoonheid voldoet? Gelukkig — en het eert hem zelven — zijn directies en administrateurs van suikerfabrieken goede luisteraars, als de heer Van Deventer bij hen een pleit voert, dat ze uitnoodigt, een bescheiden deel der gemaakte winsten ten bate der inlandsche samenleving te willen besteden. Achtereenvolgens, dank zij des heeren Van Deventer's activiteit, verklaarde de directie der Suikerfabriek Kanigoro zich tot een maandelijksche subsidie van *f* 50 bereid; dit loffelijk voorbeeld werd spoedig gevolgd door dat van Pagottan; kortgeleden verblijdde de dito Kedjosari het bestuur der school met een gift van *f* 500 in ééns; nu pas verluidde het zich, dat ook de suikerfabriek Soedhono, voorloopig voor één jaar, per maand *f* 50 zal bijdragen, om den voortgang der school te helpen verzekeren; en nummero vijf is de suikerfabriek Poerwodadi, die zich ook al verbond, om stellig voor een jaar maandelijks *f* 50 aan de Kartinischool te schenken.

Er is nog een zesde fabriek, waaraan de heer Van Deventer ongetwijfeld niet minder het voorrecht gunt, zich onder de vrijgevigen te scharen. Ik gun de Kartinischool, dat ook die zesde onderneming het kansje, om deze nuttige inrichting te steunen, niet laat voorbijgaan.

Waar 't steunen dezer categorie scholen geldt, heeft de naam Van Deventer — en wie denkt hier niet aan wijlen het Kamerlid van dien naam? — zeker een goeden klank. En voor den verderen bloei der school, hier genoemd, is 't zéér te hopen, dat voor raad en steun beide, het bestuur der school moge ervaren, dat den resident Van Deventer langer dan wijlen zijn neef vergund wordt, zoo krachtdadig hulp te blijven bieden. Terecht — gelukkig, zegt zelfs het bestuur, — is hij, evenals dit, van meening, dat, nu dank zij de zorg der regeering, aan tal van jonge mannelijke Inlanders den weg tot ontwikkeling door onderwijs gebaand wordt, dezen, wanneer zij huwbaar zijn, echtgenooten moeten kunnen vinden, wier kennis en ontwikkeling niet omgekeerd evenredig is met de hunne.

Tegen zulk een inzicht en conclusie valt zeker al heel weinig in te brengen.

Elders lezen wij:

Ter afdeelingshoofdplaats Poerbolinggo in Banjoemas, waar reeds 2 Inlandsche scholen der 2de klasse bestaan, zal een derde zoodanige school worden gebouwd, ook te Soewawal in de afdeeling Japara der residentie Semarang wordt eene dergelijke school opgericht.

Ter hoofdplaats Semarang — in de buurt Seteran — wordt een 5de Inlandsche school der 2de klasse gebouwd. Ook ter afdeelingshoofdplaats Malang (residentie Pasoeroean), waar reeds 2 dergelijke scholen bestaan, komt er nog een bij.

Verder is machtiging verleend om in dit jaar nog dergelijke onderwijsinrichtingen te bouwen te Blanten in de afdeeling Kendal en te Grobogan, beide in de residentie Semarang en te Treboengan in de afdeeling Panaroekan der residentie Besoeki.

De assistentenmoorden.

In haar vaste rubriek schrijft de „Javabode" hierover:

Een vraagstuk van belang, dat de planters in Deli en ook de bestuursambtenaren op Sumatra's Oostkust bezig houdt, reeds jaren.

Het blijft een opmerkelijk feit, dat op Java zeer zelden een moord of een aanslag op een assistent voorkomt, maar dat bijna geen maand voorbijgaat, waarin niet een moord of een aanslag op een assistent wordt gerapporteerd op een der ondernemingen op Sumatra's Oostkust.

Het kan niet anders, of tal van oorzaken hebben dat verschil in de hand gewerkt.

Het bestaan van een arbeidscontract, waaronder de arbeider heeft te werken, op de ondernemingen in Deli, is zeker één der oorzaken van het verzet van den arbeider, dat zich uit tegen den assistent, tegen dengene, die onmiddellijk boven hem is geplaatst en zijn werk kan keuren en nazien.

Wie wat diep in de eigenlijke quaestie doordringt, zal in de klacht van den werkgever in het Banjoewangische en in den assistentenmoord in het Delische de zelfde oorzaak kunnen opsporen.

De klacht van den werkgever in het Banjoewangische — de klacht klinkt gelijkluidend voor alle ondernemingen op Java — dat de arbeider hem eensklaps in den steek laat, omdat hij zijn vrijheid terugneemt, wijst aan wat de oorzaak is, voor een deel, van de assistenten-moorden op Sumatra's Oostkust. Dat gemis aan vrijheid van den contract-werknemer uit zich in ontevredenheid, in aanslagen en moord.

Waar zulk een hoogstaand man als de Gouverneur van Sumatra's Oostkust, bekend, volkomen bekend, met de toestanden en de arbeidsverhoudingen in zijn gewest, een contract noodig acht voor het welslagen der cultures, daar zullen wij het niet wagen een pleidooi te houden voor de afschaffing ervan.

Waar dus aan den eenen kant het gevoel de vrijheid te missen, den arbeider op de ondernemingen vaak leidt tot excessen, tot moord, waar hij vaak de minste kleinigheid aangrijpt om zijn ontevredenheid te toonen, daar mag aan den anderen kant niet worden vergeten, dat vaak de zorg, het toezicht, de leiding van die arbeiders worden opgedragen aan jeugdige assistenten, die vaak met een macht worden bekleed, die zij niet steeds naar behooren weten te gebruiken. Vaak pas uit Europa gekomen, bijna niet bekend met land en volk en eigenaardigheden, voelen zij zich wel al te veel een vorst, die gebieden moet en gebieden wil over het volk.

Hij kent niet den gemoedstoestand van zijne ondergeschikten. Hij is zelf een slachtoffer, valt vaak als slachtoffer van een taak, welke men hem nog niet had moeten opleggen. De omgang van den assistent met den werknemer kan veel goed doen en veel bederven.

In dienzelfden geest laat de Gouverneur van Sumatra's Oostkust zich uit in een schrijven, gericht aan de D. P. V. en Avros, naar aanleiding van vergaderingen, door beide vereenigingen over de aanvallen op assistenten gehouden. Hij schrijft o. m.:

„Axioma's, dat men niet buiten slaan kan; dat een koelie, die werkelijk een klap verdient, die ook zonder wraak accepteert, werpe men absoluut over boord; wil men niettemin daarop wissels blijven trekken, dan aarvaarde men ook zonder geweeklaag de gevolgen."

Bovengenoemd blad besluit:

Dit is zeer zeker de spijker op den kop geslagen, al zullen er zeker elementen worden gevonden onder de duizenden arbeiders, die niet te verbeteren zijn, een betere omgang met de werklieden zal er zeker toe bijdragen, dat een toestand wordt geboren, waarbij moord of doodslag van den kant van den werknemer zeldzamer zal worden.

Maar voor alles, dat is onze meening, moet de groene assistent eerst in den omgang met de werklieden worden opgeleid.

In dezelfde rubriek lezen wij elders over

De Coöperatie:

Het was voor ons een eigenaardige verrassing, toen wij gebracht werden naar de coöperatieve keuken van eenige Chineesche werklieden, daar op een uithoekje van Priok.

Zestig, zeventig Chineesche werklieden, de voormannen, hebben daar een coöperatieve keuken opgericht, zij hebben samen een kok gehuurd, zij doen gezamenlijk hun inkoopen en zij eten nu veel goedkooper en veel beter dan wanneer zij bij warongs of in een Chineesch restaurant terecht moesten komen.

Het mag een gelukkig verschijnsel worden genoemd, dat er in Ned.-Indië in de laatste jaren meer leven komt in de coöperatie-brouwerij. Hebben wij reeds vroeger gewezen op den bloei en vooruitgang van de coöperatie der spoorweglieden, een andere coöperatieve vereeniging „De democraat", hier ter stede opgericht, begint tot bloei te geraken.

Nog te weinig personen zijn lid van deze coöperatie, toch wordt reeds voor een *f* 3000 per maand omgezet. Ook Inlanders zijn er lid van. Men zorgt voor rijst, suiker, koffie, en al verschilt de prijs weinig met dien in de winkels of warongs, de qualiteit van de waren is veel beter. Niets wordt met mindere soorten of minderwaardige producten vermengd.

Ook hier is het systeem van contante betaling ingevoerd, al zijn er nog, die op afbetaling koopen. Maar daar is aan die afbetaling een soort spaarsysteem verbonden, waarbij zij bij de maandelijksche afbetaling iets extra's betalen, dat voor hen wordt bewaard en aan het einde van het jaar een zoodanig bedrag vormt, dat zij in staat worden gesteld voortaan contant te koopen.

Zoo kan deze coöperatie, op bescheiden schaal ingericht, tot bloei komen, en tot een voorbeeld worden.

Pandhuizen in Solo.

Thans is definitief besloten met 1 April 1917 de pacht der pandhuizen in de residentie Soerakarta op te heffen. Er zijn thans 10 pandhuizen in dat gewest. Na de opheffing dier pacht zullen alle pandhuizen op Java en Madoera in eigen beheer worden geëxploiteerd.

's Lands Plantentuin.

's Lands Plantentuin te Buitenzorg zal in de maand Mei van het volgend jaar een eeuw bestaan. Vermoed wordt, dat dit feit met eenige feestelijkheid zal worden herdacht.

Zeker is het, dat ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan een gedenkboek zal verschijnen.

Bandoengsch Nieuws.

In de vergadering der Bandoengsche Kiesvereeniging werd een nieuw bestuur gekozen, bestaande uit de heeren: Hering, voorzitter; Van Dijk, Loder, Van Suchtelen, Volkerts, Kerdijk en Straeter, leden. Daarna had een langdurige en onverkwikkelijke bespreking van candidaten plaats. In een volgende vergadering zou de definitieve candidaatstelling plaats hebben voor de verkiezing van twee leden voor den gemeenteraad, vacatures Kessler en Gopner.

Het lid van den gemeenteraad, de heer F. Moet, opperde in de vergadering der vroede mannen van 1 April jl. het idee, om voor de gemeente een wapen te doen ontwerpen. Aangezien dit punt niet op de agenda stond (het was bij de rondvraag, dat de heer M. de zaak ter sprake bracht), gaf de voorzitter hem in overweging, het denkbeeld in een voorstel nader uit te werken.

Dit nu is geschied. De heer M. stelt voor een prijsvraag uit te schrijven, voor de drie beste ontwerpen, welke door een door den raad te benoemen jury zullen worden bekroond.

Dr. Van Schouwen, de civiel-geneesheer aldaar, heeft zich in een schrijven tot den voorzitter van den gemeenteraad gewend, waarbij hij wees op de wenschelijkheid om ook te Bandoeng voorzorgen te nemen tegen het naderend pestgevaar.

De directeur van landbouw, de heer Koningsberger, vertoeft momenteel in de Preanger voor verschillende zaken. Woensdagavond presideerde hij te Bandoeng de vergadering der vereeniging tot bevordering van de belangen der Kinacultuur en vertrok gister naar Madjalengka, waar heden de opening der Landbouwschool plaats heeft. Ook heeft de heer Koningsberger Woensdag een bezoek gebracht aan de gouvernements-kina-onderneming Tjinjiroen.

De meisjesgezellen en padvinders te Bandoeng hebben hun wegens vertrek onlangs afgetreden voorzitter, den heer Maas Geesteranus, op een alleraardigste manier geluk gewenscht met diens benoeming tot assistent-resident (van Kendal), zegt de „P. B." Zij verzamelden zich ten huize der dames Van Dijk. Daar werden aan de stokken lampions bevestigd en toen ging men, met verschillende leden van het plaatselijk comité, het vaandel der meisjes voorop, naar de woning van den heer Maas.

Op den Ouden Hospitaalweg werden de lampions aangestoken en daarna marcheerde men het voorerf op. Daar werd front gemaakt, het groot saluut gebracht en sprak de nieuw opgetreden voorzitter, de kapitein Brukker, namens allen een gelukwensch uit aan het adres van den heer Maas, welke, na door een driewerf herhaald „hoera" te zijn bekrachtigd, door dezen in 't kort beantwoord werd.

Een mooi bloemstuk, in den vorm van het symbool der padvinderij, de lelie, werd aangeboden, en daarna commandeerde de troepleider rust. De meisjes en jongens gingen zich op het erf vermaken en werden getracteerd.

Te ruim 8 uur werd weer verzameld en marcheerde men onder het zingen van een „Lang zullen ze leven" af.

Met ingang van 1 Juni zal de IIIde afdeeling artillerie van het departement van oorlog te Bandoeng gevestigd zijn.

Er is *f* 60.000 bijeengebracht voor een zweminrichting. Men hoopt op goedkoop leidingwater van de gemeente.

Suriname.

Op 9 Mei heeft de Gouverneur het 51ste zittingjaar der Koloniale Staten geopend met een rede, waarin veel merkwaardigs staat. Wij kunnen daaraan slechts het een en ander ontleenen:

„Op een dag als deze — aldus de Gouverneur — ziet men onwillekeurig 50 jaren terug en vraagt zich af of alle verwachtingen zijn verwezenlijkt, alle hoop vervuld, alle illusiën bevredigd.

Het antwoord op die vraag zal nimmer een volmondig „ja" zijn. Immers tusschen de gedachte en de uitwerking, het plan en de uitvoering staat de mensch met zijn onvolkomenheden, zijn kortzichtigheid, zijn afhankelijkheid van Gods beschikken op zijn wikken.

De hoofdgedachte van den ontwerper van het regeeringsreglement was: „aan de bewoners van Suriname al de rechten en vrijheden te geven, welke in verschillende vormen door alle tijden heen het erfgoed van de Nederlanders zijn geweest; daarbij autonomie en aandeel in de bestelling van eigen huishouden."

Was de kolonie Suriname er rijp voor in haren schoot deze levensbeginselen te ontvangen en tot ontwikkeling te brengen? Indien thans daarop „neen" geantwoord wordt is dat geen verwijt.

In menig opzicht is sedert de ontwikkeling bevorderd, maar t. a. v. een belangrijk punt, de bestelling van eigen huishouding, heeft het algemeen erkende middel, op autonomie berustend gemeentelijk en districtsleven, ontbroken.

2. Is de terugblik ontmoedigend? Hierop vind ik maar één antwoord: „neen". Ontwikkeling en vooruitgang zijn onmiskenbaar: de bevolking verdubbeld; het geboorteoverschot van negatief positief geworden en aangroeiend; de uitvoerwaarde verdrie-, de opbrengst der eigen middelen vervier-, de schoolgaande kinderen vervijf- en de ontvangen en verzonden brieven verzestienvoudigd; de in omloop zijnde bankbiljetten een 4 à 5 maal grooter bedrag vertegenwoordigend; de bestuurszorg zich uitbreidend volgens den een in onvoldoende, volgens den ander in overdreven mate; de uitvoer per hoofd, goud en balata niet medegerekend, stijgende; de Nederlandsche taal, voor 50 jaren het eigendom van weinigen, thans gemeen goed geworden — met deze heterogene grepen meen ik te kunnen volstaan.

Hun graphisch beeld is geen gestaag opgaande lijn; het is een golflijn, waarvan top en dal somtijds aanmerkelijk in hoogte verschillen. Maar omdat wij nu in een diep dal zijn, is er geen reden om te gelooven, dat de rijzing zal uitblijven.

Herinneren wij ons de woorden van de Moederlandsche regeering bij de behandeling van het regeeringsreglemnt in 1864: „Voorshands", zoo zeide zij, „kan het doel waarop alle krachtsinspanning gericht wordt, geen ander zijn dan de bevordering van de innerlijke welvaart der kolonie zelve." Daarin is niets veranderd. Alle krachtsinspanning op landbouw en volksgezondheid richtende, moeten wij den top bereiken.

Tast een langdurige economische depressie een volk ook geestelijk aan, er is inzonderheid één middel, dat dit gevolg beperkt, de arbeid op het veld, ver van de stad.

2. Door de houding der hooge regeering bleef aan Nederland tot op heden het voorrecht van den vrede verzekerd. Kunnen de gevolgen van den oorlog voor de kolonie niet geloochend worden, zij heeft niettemin reden van groote dankbaarheid. Ook goede gevolgen zijn merkbaar: een levendiger besef om voor tijden van nood te moeten zorgen; minder neiging tot verandering van dienstbetrekking; sterker streven om in eigen voeding door het kweeken van kostproducten te voorzien, van den invoer van levensmiddelen zich onafhankelijk te maken, aldus vermeerderde productie van den kleinen landbouw.

De voorziening in de voedingsmiddelen der bevolking ondervond tijdelijk eenige stoornis. Waakzaamheid op dit gebied blijft immer geboden en wordt thans geoefend door eene daartoe ingestelde commissie. Van het aanbod der moederlandsche regeering om de kolonie van regeeringsvoedingsmiddelen te voorzien, werd gebruik gemaakt.

De suikerfabrikanten in de oude kolonie — ik vermeld dit met erkentelijkheid — getroostten zich ter wille der bevolking eene belangrijke winstderving door ondanks prijsstijging den prijs der suiker voor de locale consumptie niet te verhoogen.

4. In den loop van dit jaar overleed een vreemdeling, aan wien bestuur en bevolking der kolonie grooten dank verschuldigd zijn: prof. Ehrlich, wiens naam onafscheidelijk verbonden is aan de bestrijding der yawsziekte. Een woord van hulde zich in deze zaal zonder twijfel weerklank vinden.

5. Den 27en Februari j.l. was het 100 jaar geleden dat Suriname van onder vreemd bewind onder Nederlandsch gezag terugkeerde. De dag ging zoo goed als ongemerkt voorbij. De archieven der kolonie tot den datum van dien terugkeer werden naar Nederland ter bewaring opgezonden......

9. In den landbouw zijn teekenen van vooruitgang. Wel is waar stijgt de cacaoproductie nog slechts langzaam, in de koffieoogsten is daarentegen een belangrijke vermeerdering waar te nemen. De rijstcultuur neemt sterk toe en in de suikercultuur is kleinbedrijf in het vooruitzicht.

10. De toekomst der immigratie baart zorg wegens de voorgenomen afschaffing der emigratie onder contract in Britsch Indië. In de eerste plaats dient eene oplossing te worden gezocht in een ruimen toevoer van arbeidskrachten uit Nederlandsch-Indië. Daarin spelen echter factoren een rol, die niet onder contrôle van ambtenaren en emigratieagenten gebracht kunnen worden, verband als zij houden met den geestelijken aanleg van de Archipelbevolking.

11. Op het gebied der hygiene wordt met inspanning van alle krachten voortgearbeid binnen de grenzen, door de middelen gesteld; in 1915 daalde het sterftecijfer tot nog geen 15 p. m. Een aanvang werd gemaakt door de

Rockefeller Foundation met de anchylostoombestrijding; de vorderingen kunnen tot nu toe bevredigend geacht worden. Bijzondere zorg vraagt het in het jonge kind belichaamd volksbelang, al kan de laatste jaren een stage daling in de kindersterfte gekonstateerd worden, in 1915 tot 79 op de 1000 levend geborenen.

Dank zij krachtigen steun van particuliere zijde, zal het Groene Kruis zijn arbeid in het belang der bevolking vooreerst kunnen voortzetten.

12. Het balatabedrijf herleefde op systematischer grondslag en de hoop mag gekoesterd worden, dat het nog geruimen tijd een bron van inkomsten zal zijn, zij het in mindere mate dan voorheen.

13. Het goudbedrijf wijst eene langzaam stijgende productie aan onder overigens ongunstige omstandigheden door den wisselkoers op het buitenland en de stijging van de prijzen der levensmiddelen. Het oogenblik nadert dat concessies kunnen worden verleend voor goudwinning op de Marowijne. De arbeiders, die door de inzinking in de balataindustrie naar het goudbedrijf overgingen, keeren tot de eerste terug.

14. Eene nieuwe industrie, de winning van mangrovebast voor extraheering van looizuur, ontstond. De verwachting wordt gekoesterd, dat weldra ook met de exploitatien van bauxiet een aanvang zal worden gemaakt. De analyse van het Surinaamsch bauxiet maant tot ernstig onderzoek daarvan.........

20. In verband met eene concessie tot het onderhouden van gemeenschap voor personen en goederen tusschen Paramaribo en Albina, werden aan den ondernemer groote oppervlakten domeingrond in erfpacht en voor het bewerken van hout afgestaan......

22. Ik vertrouw dat u in dit zittingsjaar zullen kunnen bereiken verordeningen betreffende instelling van plaatselijke besturen en waterschappen, waarvan het gemis door mij in den aanvang dezes als eene leemte werd erkend, wil de huishouding der kolonie beantwoorden aan hetgeen de regeering zich 50 jaren geleden voorstelde"............

Het blad „Suriname" van 12 Mei, waarin bovenstaande rede is opgenomen, laat daaraan voorafgaan de openingsrede in 1866 door den Gouverneur van Lansberge gehouden. Op de beschouwingen der Surinaamsche bladen over de openingsrede komen wij terug.

WAT DE INLANDER ZEGT.

„Kartinischool". Deze Vereeniging, ten doel hebbende de opvoeding van het Inlandsch meisje te Soerabaja was, volgens de „Bintang Soerabaja", voornemens in de eerste dagen van Mei van dit jaar een grootsche fancy fair uit te schrijven in den Stadstuin aldaar. Op dat terrein zullen o.m. worden opgezet: een restaurant „Kartini" en verschillende verkoophuisjes, buffetten en er zal ook een pasar derma worden ingericht. Tooneel- en muziekuitvoeringen en sportvertooningen door Inlandsche scholieren zullen gegeven worden. Een bioscoop wordt niet vergeten, terwijl ook de gamelan zich zal laten hooren. Tevens zal er aan verbonden zijn een tentoonstelling van schilderijen en teekeningen, vervaardigd door de leden der vereeniging „Kunstkring Raden Saleh". Verder zullen gegeven worden kunstvuurwerk, wajangvertooningen, Inlandsche dansen en spelen. Ten slotte zal er een optocht gehouden worden, waaraan zullen deelnemen de leerlingen van de verschillende Inlandsche scholen te Soerabaja.

Doeltreffend. Het artikel van den heer R. M. S. Soerokoesoemo, die het opnam voor de Inlandsche vrouwen — alzoo Boedirahardjo in de „Voorpost" — heeft het hart mogen roeren van ons zwakke vrouwengeslacht, zoodanig zelfs, dat de uitwerking zeer heilzaam mag worden genoemd. Het is niet voor iedere vrouw weggelegd, om haar positie te verdedigen zóó bezadigd, als juffrouw Srihati uit Ngawi dit deed. Onze heldin verdient een compliment voor de wijze, waarop zij haar geslacht in bescherming heeft genomen. Verdere uitweiding zou slechts noodeloos kolommen verslinden. Genoeg zij, dat wij de beste hoop koesteren mogen voor het welzijn van ons vrouwengeslacht op maatschappelijk, moreel en intellectueel gebied, en zulks betracht door vrouwen, die zich niet schuldig maken aan uitspattingen als mademoiselle Srihati, wier bezadigdheid ons respect afdwingt. Laat zij meer dan eens haar welluidende stem doen hooren, opdat wij mannen in de gelegenheid worden gesteld ons steeds rekenschap te geven van de vorderingen der emancipatie bij onze medestrijders. Indië zal er gewis anders uitzien en beslist met een andere maat gemeten moeten worden, zoodra het zich beroemen mag op het intellect harer dochteren. Volkomen toegerust met middelen, welke haar ten dienste staan, om haar moederschapspositie te bekleeden, zal de Indische vrouw een plaats veroveren in de groote huishouding van den staat, waarmee wel degelijk rekening moet worden gehouden

Kromo-ontboezeming. In 't zelfde blad leest men van de hand van Maha Prana 't volgende: In het binnenland van Java ben ik geboren; daar ben ik opgevoed in eenvoud en vrede. Java's vruchtbare bodem is mijn arbeidsveld, waar ik in het zweet mijns aanschijns mijn dagelijksch brood verdien. Java is mijn dierbaar vaderland, al moet ik er zwaar strijden voor mijn sober bestaan. Al heeft mijn land recht noch macht, om zich zelf te regeeren, zou ik mijn Java toch niet willen ruilen met dat uitgestrekte land, waar thans, naar men mij vertelt, zooveel bloed vergoten wordt, ondanks of wegens de vergevordere beschaving. Java is mijn dierste pand, waar ik goed en bloed voor veil heb. Heb ik op Java's bodem niet mijns levens lief en leed steeds gedragen met berusting? Leef ik op Java's grond niet in vrede met mijn gade, die mij met gerustheid des harten steeds terzijde staat, zelfs als er gebrek voor de deur staat. Ja, mijn Java, gij geeft zelfs het aanzijn van welvarende levensbronnen aan vreemdelingen, die zich hier komen vestigen; gij maakt het mogelijk, dat de vreemde Oosterling zijn eigen geboorteland verlaat om op uw vruchtbaren bodem te leven; of om er zijn „handelsvermogen" sterk te ontwikkelen. Niet zelden wordt dan hun ondernemingsgeest met winstrijke resultaten bekroond. Ook de Westerling, die op hooger (!?) peil van beschaving staat, heeft voet aan wal gezet op uw grondgebied, om fortuin te maken. Zijn onvermoeid pogen is zelfs zoover gevorderd, dat hij u en uw volk totaal beheerscht, om zich zoodoende geheel vrij te kunnen ontwikkelen op handelsgebied. Hij drijft 't zelfs zóóver, dat hij hier heer en meester is en wij...... „Wij slaan zelfs de natuur in boeien" zeggen zijn rasgenooten, „en daaraan is het te danken, dat Java's produktie-vermogen met den dag toeneemt...... Wij echter, wij Kromo's, wilden gaarne ook ons aandeel hebben in hun streven, edoch, het ontbreekt ons vooralsnog aan baanbrekers onder onze eigen „bangsa", die het wèl met ons meenen en ons leiden willen met het doorzicht van een arendsoog en de volharding van een Edison.

Sadrachianen. De „Bintang Soerabaja" vermeldt, dat deze sekte van een verbasterd Christen zich in den laatsten tijd weer begint te roeren, zoo genaamd naar hun leider Sadrach. Zij zijn een sekte, die vele Inlandsche leden op tal van plaatsen in Java telt. De hoofdzetel is Karangdjoso (Koetoardjo-Bagelen-Kedoe), waar Sadrach, die zich apostel noemt, woont. In Moentilan en Sleman (Kedoe) wonen ook vele aanhangers. Men zegt, dat zij vijandig staan tegenover de Europeesche christenen en in den laatsten tijd vele geheime vergaderingen gehouden hebben. „De Banier" heeft onlangs over deze broederschap geschreven, waaraan de „Bintang Soerabaja uit het „Soer. Handelsblad" ontleend: „Resident Ament schreef over deze sekte in Maart 1902 en deelde mede, dat Sadrach, te Karangdjoso wonende, door de Inlandsche christenen aldaar als hun voorganger werd beschouwd, omdat hij 't eerst de christelijke leer in Bagelen verbreidde. In den loop van 1899 is Sadrach in aanraking gekomen met de herstelde apostolische gemeente „Zebulon" te Batavia. Hij vertelde, dat hij in die gemeente tot „Apostel" werd geordend. Hij begon toen met behulp van uitgezonden Javaansche christenen in het Koetoardjosche een aanhang te zoeken, die hem als apostel zou erkennen van de „Agama Christen Karasoelan". Dit had tengevolge, dat de meeste christenen naar de nieuwe sekte overliepen. Sadrach bediende doop en avondmaal en gaf doopbrieven met de tjap „Zebulon". De dessa's zijner aanhangers muntten uit door orde, netheid en veiligheid. In 1901 schreef de heer Heller d.d. 2 Juli aan den assistent-resident van Kendal over deze sekte. In April van dat jaar was zekere Tomas als colporteur van een bijbelgenootschap ontslagen wegens luiheid en bedrog; de man werd daarop „werver" voor Sadrach. Alle proselieten moesten te Karangdjoso bij Sadrach komen, die hun vergiffenis van zonden schonk. Van de Europeesche christenen moest Sadrach niets hebben; z. i. moesten alle Hollanders teruggaan naar hun eigen land en Java door Javanen worden geregeerd. Uit een anderen brief bleek, dat Sadrach zijn volgelingen gelast had niets van zijn leer aan de Hollanders te vertellen. „Koedoe nganggo kelir marang wong Londo", hetgeen beteekent, dat zij, ten opzichte der Hollanders, zich van een scherm (kelir) moesten bedienen. Sadrach heette Ratoe Ginaib, de verborgen koning, die trouwen zou met Koningin Wilhelmina!!

Hoe dit te rijmen? Een Sarikat Islammer schrijft in de „Tjahaja Timor" met eenig sarcasme, dat de voorzitter van de Centrale Sarikat Islam met zijn familielid, den regent van Demak, in het bestuur zitten van de Centrale Onderlinge Javaansche Levensverzekering Maatschappij, die kort geleden werd opgericht. Eenige maanden geleden werd door de S. I. te Boeloelawang aan den Resident vergunning gevraagd tot het houden van een loterij. Diezelfde voorzitter heeft zich toen daartegen verzet. Hij verklaarde, dat de Islam o.m. verbood: 1e. het deelnemen aan loterijen; 2e. id. aan levensverzekeringen; 3e. het deponeeren van gelden in de Postspaarbank en depositobanken.

Beschuldiging. Verschillende Arabieren te Batavia hebben, volgens de „Sinar Sumatra", middels de daar verschijnende „Pembrita Betawi", hun door het bestuur aangestelden godsdienstleeraar, Said Ali Alhabsi, zwart gemaakt. Zij zeggen, dat hij niet leert, zooals de Islam het voorschrijft. De kampongbewoners waren hierover zeer ontstemd en hadden aanvankelijk besloten om 't dien Arabieren gevoelig aan 't verstand te brengen, dat zij 't aan het verkeerde end hadden. Later werd op aanraden van meer bevoegden en van een overgroot deel der S. Islammers beter gevonden in een vergadering deze zaak te bespreken. Deze vergadering werd dan te Tanah Abang gehouden, waaraan wel 2000 personen deelnamen en waar ook de politie goed vertegenwoordigd was. De Inlanders waren blijkbaar toornig over

het geschrijf tegen dezen godsdienstleeraar en vermeenden, dat hun godsdienst daardoor balasterd werd. Maar de president van de S. I. Mohamad Djoenat, die de vergadering met duidelijke stem opende en leidde, gaf zijn leedwezen te kennen, dat de kampong-bewoners zoo schielijk hun drift bot vierden. Men deed beter, zeide hij, om kalm te blijven, te meer, daar het bestuur zich ook al met deze zaak bemoeid heeft. Dan zal wel aan 't licht komen, of de handelingen en leeringen van dezen goeroe al dan niet goed zijn. Het gelukte dien voorzitter dan ook de menschen tot bedaren te brengen. Zij gingen kalm weer huiswaarts. Ook in Meester-Cornelis waren de Inlanders om diezelfde reden ontstemd. Ook hier werd de storm tot bedaren gebracht. Maar tevreden waren allen toch nog niet.

WAT DE CHINEES VERTELT.

Japansch Bezoek. Bij de opening van de nieuwe Japansche stoomvaartlijn der Osaka Shosen Haisha Mij. werd de eerste reis door een groot gezelschap (± 80 man sterk) van invloedrijke Japanners meegemaakt. Zij zouden achtereenvolgens Menado, Makassar en Soerabaja bezoeken. Eenige voorname personen uit den Japanschen handel, w.o. de oud-consul-generaal Ukita, zouden ook naar Solo, Semarang, Djokdja, Bandong en Buitenzorg gaan, om daar nieuwe handelsrelaties aan te knoopen en de bestaande betrekkingen te bevestigen. De resident van Soerabaja zal tijdens het bezoek der Japanners voor hen een tuin- of avondfeest organiseeren; zoo meldt de „Pewarta Soerabaja".

Pandhuisdienst en Schadeloosstellingen. Nu het Gouvernement zijn monopolie op de pandhuizen tot de Vorstenlanden denkt uit te strekken, zal het gevolg daarvan zijn, dat de Inl. pandhuizen te Solo zullen verdwijnen. De Inl. pandhuispachters — alzoo de „Perniagan" — betalen aan de Soenanskas een belasting, waarvan het gezamenlijk bedrag thans ± ƒ 12.000 is. Deze belasting bedroeg enkele jaren geleden slechts ƒ 9000 's jaars, en is nu steeds stijgende, zoodat gerust ƒ 18.000 als gemiddelde mag worden aangenomen. Voor de opheffing der pandhuispacht zal de Soesoehoenan van het gouvernement natuurlijk een schadeloosstelling ontvangen, overeenkomende met de gezamenlijke opbrengst der pandhuisbelastingen. De Kratonraad is bijeen geweest om het bedrag der schadeloosstelling, die het zelfbestuur van het Gouvernement denkt te vragen, vast te stellen. Vermoedelijk zal die schadeloosstelling dan ook ongeveer ƒ 18.000 bedragen.

Omtrent schadeloosstellingen in de Vorstenlanden schrijft de „Voorpost" 't volgende: De Soesoehoenan van Solo en de Sultan van Djokdja ontvangen respectievelijk 60 mille en 40 mille per maand of te zamen 1 millioen gulden 's jaars. Velen denken, dat die bedragen traktementen zijn uit 's lands kas. Dit is echter een dwaling. Het zijn schadeloosstellingen, verband houdende met vroegere inkomsten der vorsten, die een groot deel der belastingen (directe of indirecte), thans in 's lands kas vloeiende, moeten derven. Wel is het juist, dat traktementen uit 's lands kas toucheeren: a. de rijksbestierders, ieder ƒ 1000 's maands, en b. de buitengewone adjudanten van den Gouverneur-Generaal, t. w. Pangeran Ngabéhi (majoor) te Solo en Pangeran Mangkoe Boemi (overste) te Djokdja, ieder ƒ 200 's maands. Verder betaalt de Regeering de kosten van het Mangkoenegaransche legioen ad ƒ 186.000 's jaars en de toelagen van oud-officieren van het opgeheven Pakoe Alamsche legioen ad ƒ 5000 's jaars. Daarentegen hebben de Vorsten te betalen in ronde cijfers: a. bijdragen aan de landsmiddelen in 1915 en '16 resp. 48 en 67 mille; b. bijdrage van den Soenan alleen in de voedingskosten van gevangenen elk jaar 27 mille. Verder laat de Regeering zich niet in met het salarieeren van de vele regenten najoko en anom anom, de hofdignitarissen, de pradjoents, kliwons, ronggo's, panewoes enz.

Turksch gezind. De „Pewarta Soerabaja" vernam uit Bandoeng 't volgende: In de Kampong Soeniardja gaf de Arabier Sech Afon een huwelijksfeest. Velen waren uitgenoodigd om aan het gebruikelijke feestmaal deel te nemen, enkelen zijn gekomen, maar anderen bleven liever thuis. Aan dezen werd een Kiriman toegezonden, bestaande uit een portie rijst, in den vorm van een halven klapperdop, met wat koekjes er bovenop. Als regel ziet men dan aan een stokje, in 't midden er in geplaatst, een stukje papier met de Nederlandsche kleuren. Sech Afon zond ook van die lekkernijen. De controleur van politie zag echter iemand met een mand met een 20-tal van die cadeautjes passeeren. de Nederlandsche vlag was echter door een Turksche vervangen. De namen van hen, voor wie de goede gaven bestemd waren, zijn genoteerd. Er wordt op gelet.

S. I. De „Perniagan" beweert, dat het Inl. vereenigingsleven vele teleurstellingen opgeleverd heeft, waarvan de groote zwakheid van den Inlander schuld draagt en zulks als een gevolg van de jarenlange onderdrukking, waaronder hij gebukt ging, niet 't minst van de zijde van zijn eigen hoofden. De leden duwen niet op tegen hunne onbekwame of onbetrouwbare leiders, zij blijven van de vergaderingen weg en betalen hunne contributies niet. Maar toch dient gereleveerd te worden, dat er ook geweest zijn zelfopofferende leiders en ondankbare leden. Noodig is een trouwe naleving van de als gewoon of bestuurslid op zich genomen verplichtingen en van de op vergaderingen genomen besluiten. Maar vooral dient men zuinig te zijn in het beheer van de vereenigingsgelden.

De Pasar-bepalingen. De gemeente Soerabaja had het plan de plaatsen op pasar Pabean eerstdaags in het openbaar aan de meestbiedenden te veilen. Deze mededeeling heeft den kleinhandel, voornamelijk den Javaanschen verkooper, zeer gedrukt, daar hij weet, dat de Chineesche handelaars kongsies hebben gevormd om bij eventueelen verkoop dier plaatsen de huur daarvan tot exhorbitante prijzen op te voeren. De Javanen zelf kunnen geen kongsies vormen, welke tegen de Chineezen vermogen te concurreeren, omdat ieder op zich zelf staat en niet vermogend is, noch in de gelegenheid is daarvoor gelden bijeen te brengen. De Javaansche verkooper maakt een kleine winst en neemt vaak reeds een tiental jaren dezelfde plaats in, waarvan hij altijd de huur betaalde. Het spreekt vanzelf, dat hij zijn belangen door een dergelijk besluit bedreigd voelt. Daarom hebben 68 verkoopers van deze pasar zich tot den raad gewend met het dringend verzoek hen in het bezit van hun plaatsen te laten, waarvoor zij zoo noodig eventueel wat meer huur willen betalen. De andere groepen kleinhandelaren, wier uitstalplaatsen bij opbod aan de meestbiedenden zouden worden verhuurd, hebben dezelfde bezwaren en nemen een gereserveerde houding aan. Dezelfde ontstemming heerscht op de pasar Gèntèng en Toeri, waar de verkoopers hun handel met veel moeite tot eenigen bloei hebben gebracht. Zij meenen niet geheel ten onrechte, als baanbrekers van den gemeentelijken pasarhandel, op eenig voorrecht van gemeentewege aanspraak te mogen maken. De gemeente heeft ook ingezien, dat hier de belangen van den kleinen man tegen de alles inpalmende Chineesche kongsies moeten beschermd worden en heeft het verhuren van plaatsen bij abonnement uitgesteld tot de grieven der verkoopers nader onderzocht zijn. Daar de Javaan ook tegen hooger tarief en op maandabonnement wil huren, zal de Raad ten slotte hieraan wel de voorkeur kunnen geven.

Van Vreemde Koloniën.

't Russisch-Japansche verdrag.

Terwijl de allesbeheerschende wereldoorlog zich kenmerkt door een terzijdezetting van alle verdragen, die in vredestijd voor oorlogstijd, in plechtige bijeenkomsten waren ontworpen en plechtig door de staten waren erkend, blijven de regeeringen er toch nog op bedacht nieuwe verdragen te sluiten. Het vertrouwen in die overeenkomsten schijnt dus nog niet verbroken. Niet alleen zijn neutrale mogendheden voortgegaan met hun diplomatie in die richting te sturen en heeft N. Amerika bijv. nog belangrijke verdragen gesloten, maar ook de oorlogvoerenden hebben nog genoeg aandacht, tijd en vertrouwen gevonden om zich voor de toekomst aan lijnen van onderlinge verhoudingen te binden.

Een der merkwaardigste verdragen is zeker dat, wat thans tusschen Rusland en Japan gesloten is. De vijanden van kort geleden, die met felheid om de hegemonie in Oost-Azië schenen te strijden, die daarna als 't ware toevallig bondgenooten waren geworden in den oorlog 1914—'17, die hebben nu opzettelijk en fijn doordacht een verdrag van blijvende vriendschap gesloten.

In dit feit op zich zelf ligt iets troostends.

Er blijkt uit, dat een verloren oorlog — en altijd moet een partij zich wel als de overwonnene beschouwen — niet altijd tot weerwraak behoeft te roepen. Is de oorlog een uiting van nationalen haat, dan wordt hij eigenlijk nooit uitgestreden, het oud begrip van bloedwraak blijft dan voortleven. Is hij een gevolg van verstoord economisch evenwicht, dan hangt 't af van de meer of minder beleidvolle wijze, waarop dit hersteld is, in hoever de gemoederen wederzijds tot rust zullen komen. Is hij een uitvloeisel van staatkundige overwegingen, dan kan de vijandschap zich met de staatkundige inzichten wijzigen en zich in vriendschap en bondgenootschap omzetten. Zoo werden Oostenrijk en Pruissen, die een halve eeuw geleden tegenover elkander stonden, nu tot strijdgenooten. De Pruisische legers zullen wel vergeten om 't gouden feest te vieren van hunne in 1866 bevochten overwinningen. Zoo kon Italië tijdens den strijd zijner bondgenooten zich tot afscheiding van 't politieke verdrag geroepen voelen, 't volk had hier altijd buiten gestaan. Zoo kon de politiek van Rusland en van Japan tot inzicht komen, dat het beter is in 't Verre Oosten samen te werken, dan elkander in mededinging tegen te werken.

Begrijpen wij den tekst, zooals St. P. T. A. die heeft overgeseind, goed, dan is er voor de buitenstaanders echter ook reden in 't verdrag iets verontrustends te lezen. En 't wil ons dan ook twijfelachtig voorkomen of Groot Brittanië het zoo aardig vindt als de Engelsche pers ons wil doen gelooven.

Het 3 Juli geteekende verdrag wil tot samenwerking komen voor het behoud van den permanenten vrede in 't Verre Oosten. Het eerste artikel bevat de belofte, dat geen der contracteerende partijen zal meedoen aan politieke combinaties, die gericht zijn tegen de andere contracteerende partij.

Mocht Groot Brittanië het met Japan bestaande verdrag ooit willen benutten in een richting, die tegen 't Russische belang ingaat, dan zal Japan dus behooren te zeggen: „Rusland en ik doen gemeenschappelijke politiek".

Mocht Duitschland toenadering tot Japan gaan zoeken, dan zal 't bij zijn politieke voornemens evenzoo op eenzelfde bescheid van Japan moeten rekenen.

Volgens het tweede en laatste artikel zullen voor het geval, dat territorale rechten of de bijzondere belangen van een der twee partijen, door de andere erkend, in Oost-Azië worden bedreigd, R. en J. zich verstaan over de te nemen maatregelen, om de verdediging van die rechten en belangen te waarborgen.

Is deze weergeving juist, dan kan elk der contracteerende partijen vrij haar gang gaan. Zij kan om den vrede in 't Verre Oosten op een hechten grondslag te brengen, aan wien zij verkiest alle eischen stellen, die zij noodig acht. Zij kan, om de inwilliging hiervan te verkrijgen, zoo ver gaan als zij wenscht. De mede-contractant kan daar buiten blijven. Zij kan zelfs de territoriale rechten en de speciale belangen van een derden staat aantasten, ook daarmede heeft de mede-contractant niet te maken. Maar komt die derde in verweer, zet hij strijd tegenover strijd, stelt hij

représaille-maatregelen tegenover de getroffen maatregelen, dan roept hij den mede-contractant in het geweer, dan weet hij althans, dat deze, door het verdrag gebonden, zich partij heeft te stellen als contractueel bondgenoot.

Wanneer een dergelijke korte overeenkomst, zonder vermelding van een bepaalde oorzaak of reden, wordt aangegaan door 2 op zich zelf reeds machtige staten, dan heeft zij zeer bijzondere beteekenis. Bij 't beslissen over 't lot van Mongolië en China vormde de mededinging van R. en J. een waarborg voor te vergaande vrijmoedigheid. Bij expansieplannen in zuidelijke richting, had J. rekening te houden met mogelijke samenwerking van R. met de andere mogendheden, die terriotorale rechten en bijzondere belangen in 't Verre Oosten hebben. Bij alle voornemens, die Japan ontwikkelde, had 't, behalve aan de nog groote macht van Engeland, aan de veerkracht van Amerika, aan de mogelijkheid van een combinatie der vereenigde blanke natiën ten behoeve van hun gebied in Oost-Azië en Australië, steeds aan den naijver van Rustland te denken. Nu deze zich verklaard hebben tot vrienden in den nood, zal dit de stoutmoedigheid kunnen aanwakkeren. Zij schakelen den onderlingen strijd uit, die als eerste tooneel van de wereldgebeurtenissen noodig kon worden geacht, en verplaatsen hierdoor dan alles dadelijk bij 't volgende bedrijf, en daarin staan zij zijde aan zijde.

Daarom ligt o. i. iets verontrustends in dit verdrag tot samenwerking voor het behoud van den permanenten vrede in het Verre Oosten.

Zoowel datgeen, wat in verdragen gaarne als bindend wordt beschouwd, als datgeen, wat, wanneer 't in de politieke combinatie te pas komt, als bijzaak terzijde wordt gesteld, geeft aan dit, in dezen tijd, tot stand gebrachte korte contract een bedenkelijke strekking.

Jaarmarkt te Fez.

Niet zonder zelfvoldoening maken de Fransche bladen melding van 't voornemen, om van 1—15 October a.s. een groote jaarmarkt te Fez te houden. — Marokko heeft zich tijdens den oorlog kranig gehouden en deze uiting van vreedzame ontwikkeling heeft in onzen tijd een bijzondere beteekenis. In 't nog niet ten volle onderworpen land, waar godsdienstwoelingen en politieke reactie te vreezen waren, wordt, terwijl Frankrijk zelf in vollen en heftigen strijd is, de regeling van een groote jaarmarkt wenschelijk en mogelijk geacht.

De inlandsche kermis staat wel onder mede-leiding van 't bestuur, maar zij is toch geheel voor de inheemsche bevolking bestemd. Deze moet toonen, wat zij kan, maar ook moet haar den weg worden gewezen tot verbetering en uitbreiding van haar productief vermogen, op 't gebied van handel, nijverheid en landbouw.

De aantrekkelijkheid moet worden verhoogd door vermakelijkheden en vertooningen, naar den smaak der Marokkanen. Het geheel kan, behalve economische, ook politieke beteekenis hebben.

De tentoon-te-stellen artikelen moeten in de eerste plaats op een werkelijk inlandsch belang gericht zijn en aan hun zeden, gewoonten en levenswijze aangepast zijn. Natuurlijk loopt door de aankondiging ook wat anti-Duitsche propaganda heen. De voortbrengselen van de D. nijverheid zullen niet alleen geweerd worden, maar de voortreffelijkheid der Fr. moet daartegenover gedemonstreerd worden, in duizendvoudige afwisseling.

Lastige vragen.

In de Kamer van Afgevaardigden heeft de heer A. Grodet 4 vragen aan den minister van koloniën gedaan, waarvan op 3 voorloopig 't antwoord schuldig moest worden gebleven.

1o. Hoeveel veroordeelden tot dwangarbeid waren op 31 December 1914 in Guyana? 2o. Hoeveel veroordeelden zijn in 1915 ontvlucht? 3o. Hoeveel waren er nog op 31 December 1915?

Voor deze vragen moest de minister nadere gegevens inwinnen. De 4de der schriftelijk gestelde vragen luidde: Wanneer zal in Guyana aanvulling plaats hebben van het gedeelte der Europ. bewakers, wier aantal van 55 op 33 was teruggebracht, officieren niet inbegrepen.

De minister erkende vooreerst, dat de formatiesterkte der gendarmerie, die, in Augustus 1904, op 50 werd gesteld, nooit is bereikt. Bij de mobilisatie van 't leger was 't getal slechts 44. Sedert gingen 2 hunner in anderen dienst over en 13 werden gemobiliseerd en keerden daarom naar Fr. terug.

In Febr. 1916 vroeg de gouverneur der kolonie dan ook om toezending van een 10-tal gendarmen. In April vertrokken 8 tijdelijke voor den dienst bestemden, een tweetal volgen nog. Het plaatselijk bestuur acht dit voldoende, maar uit de vragen en 't antwoord is lichtelijk te lezen, dat de toestand volstrekt niet is, zooals men 't zou wenschen.

Ons kan dit niet onverschillig zijn. Wij geven 't dan ook niet als een berichtje zonder veel beteekenis. Het is bekend, dat de ontvluchtingen meestal plaats hebben naar onze kolonie Suriname, die van deze ongenoode gasten vaak veel last en maar heel zelden plezier heeft. Het mindere toezicht in de Fransche strafkolonie, kan ons bestuur tot meerdere strengheid bij de grensbewaking aanleiding geven.

Donkere tijden voor China.

De „Echo van China" geeft een somber beeld van den tegenwoordigen toestand, die misschien nooit zoo verontrustend is geweest. Van welke zijden men hem beziet, overal is er reden tot bezorgdheid. De regeeringscrisis duurt hopeloos lang voort. De wisselkoers blijft in den dalenden tak. De gemeenschap ter zee is verbroken door den opstand der scheepsofficieren.

In de provinciën overal ongerustheid en angst. De bevolking en de mandarijnen moeten op zelfverdediging bedacht zijn, de eerste tegen de roovers, de anderen tegen de revolutionnairen. Het vertrouwen is verdwenen. Handel en nijverheid wachten op minder woelige dagen om weer zaken te doen. De besluiteloosheid der centrale autoriteiten geven aan de buitenlandsche toestanden een buitengemeen ernstig karakter.

De handelsrelatiën met groote centra als Shangai en Hongkong leiden hieronder natuurlijk ook. De bestellingen worden al meer en meer zeldzaam, de uitvoering ervan meer en meer moeilijk. Na dit nader uiteengezet te hebben, zegt 't blad nog, dat de kapitalisten hun geld in vreemde stukken beleggen en veelal in den vreemde in veiligheid brengen.

Inderdaad geen rooskleurige tint, waaronder de nieuwe president het Rijk van het Midden gesteld vindt. Dit te minder, nu de schatkist leeg is en 't crediet der republiek ver beneden peil staat, terwijl Rusland en Japan hier worden twee handen op één buik.

OOST- EN WEST-INDISCH LITERATUUR-OVERZICHT.

Schets eener Indische bestuursorganisatie.

Aldus de titel eener (bij Joh. Morks te 's-Hage verschenen) brochure. Schr., de heer S. H. L. Roskam, stelt ons het Britsch-Indisch bestuursstelsel ten voorbeeld, toetst dit aan ons Indisch bestuur en geeft het schema aan, dat z. i. zou passen voor een richtig beleid onzer O.-I. bezittingen. Met het karakter van den komenden Kolonialen Raad kan schr. zich moeielijk vereenigen.

Of de voorstellen van den heer R overweging verdienen, kan dezerzijds niet worden beoordeeld, alleen troffen ons de zonderlinge termen, waarmede schr. somwijlen meent kracht te moeten bijzetten aan zijn betoog. Zoo lezen we o.a. op blz. 8: „Bedroevend is het dat zelfs nu nog Nederlanders naar Indië gaan, niet om hun kennis te verbreiden, maar alleen om flink geld te verdienen. En indien hij zijn kennis mocht verrijken, zoo neemt hij soms nog tegen zijne bronnen een houding aan, die ik maar liever niet wil beschrijven. Het intellect van den Inlander, dat soms nog hooger staat dan dat van den controleur of anderen, wordt teruggedrongen, het volk wil vooruit".

De Indo-Chineesche familie, enz.

Ter gelegenheid van het vijfjarig bestaan van „Chung Hwa Hui", de vereeniging van hier te lande studeerende Chineesche jongelieden (te Amsterdam), heeft Mr. P. H. Fromberg in den boezem dier vereeniging eene voordracht gehouden over „De Indo-Chineesche familie en de wetgeving". De tekst van die voordracht is verschenen in het boekje dat naar aanleiding der viering het licht heeft gezien.

Indisch Militair Tijdschrift.

Inhoud van de Mei-afl.: Hoe zal ons huidig leger Java verdedigen? door W. Muurling. — Het schieten op vliegtuigen met de mitrailleurs M' 12 en M' 14, door J. Ouwehand. — Promotiekansen voor officieren van gezondheid, door Dr. T. E. — Het reproduceeren van kaarten bij de Topografische inrichting te Batavia, door L. Jullien. — Over de schietmethode, door H. W. L. van Meeuwen. — Schermopleiding, enz., door O. — Blauw-katoenen kleeding, door Asymptoot. — De schoenen, door Asymptoot. — De schrijverij, door Asymptoot. — Het toelatingsexamen tot de Kaderschool, door J. C. A. Banník. — Regeling tot het wegnemen van het verschil in voeding en soldij tusschen den Inlander en den Amboinees, door J. S. — „Die goedkoope gewapende politie", door H. G. Brandon, met Naschrift der Redactie.

De expeditie naar Zuid-Celebes in 1905-1906.

Als Extra-Bijlage No. 37 (officieele bijdragen van het Dep. v. Oorlog in N.-I.) is verschenen: De expeditie naar Zuid-Celebes in 1905. Derde gedeelte: De vervolging der vorsten van Boni en Gowa en de actie in Gowa, in de Adjataparang en Masenrempoeloe en in Mandar.

Boschbouwkundig Tijdschrift Tectona.

In het Mei-nr. zet de heer P. van Zon zijn beschouwingen voort, getiteld: „Bijdrage tot de kennis der boschgesteldheid van de residentie Oostkust van Sumatra". — De hr. P. K. Heringa schrijft „Iets over de verbrandingswaarde van eenige Indische houtsoorten." — Verder publiceert de redactie Mr. Dr. Zaalberg's, reeds in organen van andere vereenigingen gepubliceerd, artikel: „Onderzoek naar de mogelijkheid tot het verkrijgen van een waarborg voor de uitbetaling van de pensioenen der landsdienaren." — De hr. E. H. B. Brascamp wijst op de beteekenis van „Java" in Daendels' bekende „Staat der Nederl. Oost-Indische Bezittingen". — Overigens nog eenige korte bijdragen in verband met het boschwezen.

De Macedoniër.

In het Juli-Nr. beschrijft Ds. D. Bakker den godsdienst van het „Hemelsche Rijk". — Ds. D. K. Wielenga vervolgt zijn interessante beschouwingen over de geschiedenis van het eiland Soemba. Hij behandelt thans de periode 1866—1888, „de taak der eerste ambtenaren op Soemba". De schr., blijkbaar puttende uit officieele bescheiden, wijst op de bekende onthoudingspolitiek van die dagen, waarin de ambtenaren er voor moesten zorgen tot elken prijs verwikkelingen met de bevolking te voorkomen. Zoo luidt o.a. de aanhef eener missive, gedateerd Koepang, 27 Sept. 1883: „Gezonden aan den controleur van Soemba tot informatie en om overeenkomstig de daarin te kennen gegeven verlangens, om zich zooveel mogelijk te onthouden van inmenging in de twisten tusschen de verschillende volksstammen, die niet rechtstreeks onder ons gezag zijn geplaatst, opdat geen aanleiding worde gegeven tot onaangename verwikkelingen, die ons misschien kunnen noodzaken gewapenderhand te moeten optreden, wat vóór alles door de besturende ambtenaren moet worden vermeden".

Iets over kajoe-poeti-olie.

In zijn artikelenreeks „Aanteekeningen over een (boot)reis naar de Molukken en Nieuw-Guinea", opgenomen in opvolgende Nrs. van „Het Nederlandsche Zeewezen", deelt de schr., de heer I. Scheltema de Heere, een en ander mede over de kajoe-poeti-onderneming van den oud-kapitein O. I. L. van der Willigen, op het eiland Boeroe (zie het Nr. van 1 Juli).

We ontleenen er enkele hoofdzaken aan. Zes jaren geleden vestigde zich de genoemde officier bij de baai van Kajeli en begon de bereiding dier beroemde olie. De boom uit welks bladeren de olie wordt gestookt, groeit op die plaatsen waar slechts alang-alang wil groeien en is eigenlijk de eenige boomsoort die krachtiger voortteelt dan dit onkruid. Dit is zelfs zoo sterk, dat na een terreinbrand de nieuwe scheuten van den kajóepoetiboom nog sneller opnieuw ontkiemen dan genoemde onuitroeibare grassoort. Het heuvelterrein vormt uit den aard der zaak talrijke terreinsinsnijdingen en ook stroompjes en het is in deze dalen dat de kajoe-poeti-fabrikant zijn kookpannen plaatste, iedere pan bediend door 5 man. De werklieden zijn geen Cerammers, want deze zijn, evenals de Ambonnees, te lui om te werken, doch contract-Boetonneezen. De ketel, een groote platte pan van geringe diepte, wordt gevuld met bladeren. Het vuur daaronder brandt liefst zoo hard mogelijk en wordt steeds onderhouden. Boven op de pan wordt de stoom in een eenvoudig toestel opgevangen en deze daarna afgevoerd naar een condensor. Dit is het geheele proces, want de gecondenseerde vloeistof scheidt zich na aftapping in olie en water, waarvan het laatste wordt verwijderd. Hoe harder de bladeren gekookt worden, hoe sterker geurhoudend de olie is en hoe donkerder de fraaie groene kleur. De eerste jaren waren zeer zwaar voor deze onderneming, maar zoetjes aan kwam de zoo hoog noodige clientèle en werden de verdiensten beter, voornamelijk om-

dat alleen zuivere, eerste kwaliteit olie werd afgeleverd. De fabrikant heeft echter steeds met een moeilijkheid te kampen: het stelen der bladeren door het volk. Door het Bestuur wordt n.l. het recht van de bevolking op het product van den bodem erkend, en wordt daarom diefstal van bladeren niet gestraft, ook al is voor het gebruik der gronden behoorlijk betaald.

De Tropische Natuur.

De lezing van dit maandschrift verschaft steeds aangename oogenblikken; iedere afl. bevat aantrekkelijk geschreven bijdragen over Indië's fauna en flora. Zoo bevat o.a. de Mei-afl. „Oorlogsklanken uit de mierenwereld", door Edw. Jacobson. — Een mooie tuinplant, door B. (wordt vervolgd). — Herinneringen uit de Molukken (beschrijving van schelpdieren), door v. W. — Het aquarium in Indië (vervolg). — Wat is Samaca, door E. Jacobson. (De schr. wijst op de beschrijving en afbeelding eener Indische vrucht in het door de heeren IJzerman en Rouffaer uitgegeven werk „De eerste scheepvaart der Nederlanders naar Oost-Indië enz.", welke vrucht zij niet konden thuis brengen. Het mocht den heer Jacobson evenmin gelukken licht te verschaffen ten deze. Is er wellicht onder de lezers van het Koloniaal Weekblad iemand die zich voor deze zaak wil interesseeren en haar tot klaarheid kan brengen? De passage in het oorspronkelijke boek (van 1596) luidt: „De vrucht in Java S a m a c a ghenaemt, wassende lancks de custe van Sunda, binnen hebbende swarte greynen, wordt in Aseyn oft pekel tot conserva ingheleyt". Aan de Maleische semangka (Citrullus vulgaris Schrad.) behoeft niet te worden gedacht.

Koloniaal Tijdschrift.

De Juli-afl. bevat o.m. de volgende bijdragen: Bestuur en tinwinning op Banka, door R. J. Koppenol (slot volgt). — Koloniaal belang en wereldoorlog (slot), door G. F. E. Gonggrijp. — Decentralisatie en ambtelijkheid (slot), door G. L. Gonggrijp. — Maatschappelijke geledingen in Britsch-Indië, door D. G. Stibbe. — Verscheidenheden. (Weerplicht voor Inlanders. — Het reizen van den Gouverneur-Generaal. — De Staten-Generaal en de lotsverbetering). — Kroniek (De „opstand" van den Islam. — Teekenen des tijds. — De Indische militie-voorstellen). — Persoverzichten. — Vreemde Koloniën. — Uit allerhande bron (De pest-ambulances). — Bibliographie.

Kennis der Indische vulkanen.

Het derde stuk van dl. II (uitgegeven in Mei j.l.) van de Verslagen der geologische sectie van het geologisch-mijnbouwkundig genootschap voor Nederland en Koloniën, bevat een artikel van den heer N. Wing Easton: „Wat wij van onze Indische vulkanen weten en niet weten". Uit het artikel blijkt dat eigenlijk Dr. R. D. M. Verbeek de eerste Nederlander is geweest die studie heeft gemaakt van de vulkanologie van Ned.-Indië, het vulkaanland bij uitnemendheid. Wel is sedert diens onderzoekingen wat meer belangstelling gekomen, maar van een systematischen vulkanologischen waarnemingsdienst is vooralsnog geen sprake. In andere landen is men hiertoe reeds overgegaan en Indië biedt voor die studie een zeer rijken bodem, vol van de gewenschte afleiding. Schr. hoopt dat de Ind. Regeering het nut van een grondig onderzoek spoedig zal inzien.

Weekblad voor Indië.

In No. 4 van den 13en jaargang het vervolg van „Java's oude geschiedenis", waarin schr. de Midden-Javaansche periode behandelt. — Verder geillustreerde art. van meer of minder omvang over een Javaansche tooneeluitvoering. — Het tooneelgezelschap „De Violiers". — En over een uitstapje van suikergeëmployeerden naar Soerabaja ter bezichtiging van technische bedrijven aldaar.

De Indische Mercuur.

Hoofdzakelijke inhoud van No. 27: Proefstation voor Vorstenlandsche tabak, No. XXII. Onderzoekingen over brandbaarheid van tabak. — Verslag over een reis in Cachar en Sylhet ter bestudeering van de theezaadtuinen. — Het fabriceeren van Thymol. — Nederlandsch-Indisch Landbouwsyndicaat (jaarverslag over 1915). — Invoer op Java en Madoera. — De overzeesche handel en de oorlog. — Kultuurberichten. — Kleine mededeelingen. — Verslagen van Maatschappijen, zoomede de overige wekelijksche rubrieken. — Ook geeft dit Nr. weder een literatuuropgaaf over koloniale economie, voeder- en voedingsmiddelen enz.

Ned.-Indisch Landbouw Syndicaat.

Afl. XII van den 8en jaargang der publicatie van het N.-I. Landbouw Syndicaat, bevat de notulen der Alg. Verg. van de Rubberplanters Vereeniging, gehouden op 21 Maart 1916. Bij die gelegenheid werden eenige voordrachten gehouden, waarvan de tekst in de bijlagen is opgenomen. Nl.: Nieuwe uitkomsten op het gebied van rubberonderzoek, door Dr. O. de Vries. — Bastvorming bij Hevea Brasiliensis in verband met licht enz., door W. G. ten Houte de Lange Jr. — Tapinstrumenten. Oorzaak van overmatig bastgebruik, door J. Bosch.

* * *

Ten slotte de mededeeling dat verscheen:

Statistiek van de scheepvaart in Ned.-Indië over het jaar 1915. Samengesteld bij het Hoofdbureau van Scheepvaart. (Weltevreden, Albrecht en Co.).

Catalogus van de Bibliotheek van het Departement van Binnenlandsch Bestuur (bijgewerkt tot 1 Januari 1916). (Batavia, G. Kolff en Co.).

Onderzoek naar den juridischen wereldbouw. Academisch proefschrift, ter verkrijging van den graad van doctor in de staatswetenschappen aan de Rijksuniversiteit te Leiden, door Mr. F. M. van Asbeck. (Amsterdam, A. H. Kruyt).

Mededeelingen.

Van de Afdeeling 's-Gravenhage:

☞ Het Kantoor en de Leeszaal zijn van *Donderdag 20 Juli* tot *Donderdag 3 Augustus a.s.* GESLOTEN.

Van de N.V. „Boeatan":

Twaalfde Jaarverslag met de Balans en de Winst- en Verliesrekening over 1915.

Over het afgeloopen jaar valt uit den aard der zaak over „Boeatan" niet veel te vermelden, daar ook voor haar de gevolgen van den oorlogstoestand in Europa zich, zoowel hier als in de Koloniën, meer en meer deden gelden. Verminderde koopkracht wordt allerwege waargenomen, gepaard aan verminderde belangstelling bij het groote publiek voor hetgeen verder in het belang van de Nederlandsch-Indische kunstnijverheid en huisvlijt verricht kan worden; daarbij komen nog de moeilijkheden bij de bestelling en verzending, de tijd en geld kostende tusschenkomst van de Nederlandsche Overzee Trustmaatschappij en de gevaren aan zeereizen verbonden, welke mede oorzaak zijn, dat aan de toenemende vraag naar Inlandsche huisvlijtartikelen, door gebrek aan toevoer uit Indië, minder dan ooit kon worden voldaan.

Boeatan dreef dit jaar grootendeels op hare van vroeger nog voorradige goederen, zoodat, waar van overwinst zeker geen sprake kon wezen, zij financieel natuurlijk achteruit is gegaan. Toch bedroeg het nadeelig saldo over 1915 slechts *f* 1164.91½, tegen *f* 916.18½ in 1913 en *f* 1802.77 in 1914. Daarentegen werd in het afgeloopen jaar op onkostenrekening en inventaris ± *f* 283 minder afgeschreven dan in 1914. Verder verwijzen wij ten deze naar de zaakrijke nota van toelichting bij de verantwoording van onzen penningmeester over het afgeloopen jaar.

Nog steeds bevinden zich 83 aandeelen, ieder van *f* 50, in portefeuille. De Raad van Beheer hoopt, dat deze weldra geplaatst mogen worden, om, zoodra gunstiger omstandigheden intreden, hare werkzaamheden te kunnen uitbreiden en roept hiertoe de hulp van belangstellenden in. Een biljet tot inschrijving is achter aan dit verslag toegevoegd.

Ten zeerste zou 't te betreuren zijn als de belangstelling voor het kunsthandwerk der inboorlingen van Oost- en West-Indië, nu gedurende ruim 12 jaren met succes door Boeatan opgewekt, onder de tijdsomstandigheden ernstig zou gaan verflauwen, vooral wanneer de behartiging dier belangen ook van overheidswege daardoor op den achtergrond zou worden geschoven. Jammer is 't, dat de zoo hoog noodige algemeene organisatie tot behoud der volkskunst in onzen Archipel, nog niet tot stand is kunnen komen, in den geest van die, welke o.a. in de Scandinavische landen en Finland en in de omgeving van Moscou zoo uitnemend werkt, en waarvan wij de urgentie reeds in ons jaarverslag over 1913 bepleitten.

Boeatan bleef, zooveel als in haar vermogen ligt, aansturen op het beoogde doel: aanmoediging van Inl. kunstarbeid, in den vorm van huisvlijt geoefend, en b l ij f t daarbij hopen op meer hulp en medewerking in de koloniën zelve.

In 1912 werden door ons pogingen aangewend tot het in het leven roepen in de verschillende centra van Inlandsche huisvlijt, van zoogenaamde „B o e a t a n C o m m i s s i e s", bestaande uit deskundigen en belangstellenden, niet alléén onder de steeds aan verplaatsingen onderhevige bestuurs-ambtenaren en hunne echtgenooten, maar óók uit particuliere „blijvers" en inboorlingen van naam, die een vaste kern van voeling zouden kunnen zijn voor de Inlandsche kunstnijveren aan de ééne en „Boeatan", als afneemster, aan de andere zijde.

De enkele comité's, die in dezen geest tot stand kwamen, o.a. in de Vorstenlanden en in de Preanger-regentschappen op Java, zoo ook ter Sumatra's Westkust en die reeds een begin van werkzaamheden hadden gemaakt, lieten in den laatsten tijd ook weinig meer van zich hooren; wij vreezen, dat zij geheel verloopen zullen door gebrek aan een organiseerend en vereenigd centrum in Ned.-Indië.

Wij hadden gehoopt, dat het Bestuur der vereeniging „Oost en West" te Batavia, met haar op onzen aandrang indertijd gesticht verkooplokaal voor Indische kunstnijverheid te Weltevreden, dien band tot stand zou kunnen brengen, doch dit is tot heden niet mogen gelukken.

Zéér veel goeds zou ten deze van Regeeringswege kunnen worden gedaan bij eene bevolking, zoo gevoelig voor zachten drang van boven.

Meermalen heeft de regeering, zoowel hier als ginds, belangstelling getoond voor het streven van „Boeatan", doch er is méér noodig om te voorkomen, dat daar de volkskunst met haar zeker ook op het gebied van maatschappelijk en moreel belang niet te onderschatten, inheemsche huisvlijt, binnenkort voor goed uitsterft.

De instandhouding en opbloei van het kunsthandwerk in vorengenoemde Europeesche landen, is boyenal te danken aan den stoot, daartoe gegeven door de respectievelijke regeeringen en haar blijvenden moreelen en financieelen steun, verleend aan personen en lichamen, die zich met het propageeren dezer zaak belasten.

Dit zou in Ned.-Indië ook het geval kunnen zijn.

Bij monde van den sedert afgetreden G. G. Idenburg vernamen wij woordelijk „dat onder zijn bewind nog zéér „weinig tot rechtstreeksche bevordering van Inl. kunst- „nijverheid en huisvlijt is verricht, buiten de oprichting „eener vlechtschool te Singapara en de krachtige poging „tot opheffing van de kantvervaardiging door de zending „van eene dame-specialiste, die thans ter Sumatra's West- „kust werkzaam is."

Ditzelfde vernamen wij van Dr. Lovink in eene causerie onlangs door hem voor de Vereeniging „Oost en West" gehouden. Daar deze Directeur van Landbouw, Handel en Nijverheid, die eerlang zijn belangrijke taak in Ned.-Indië gaat hervatten, veel voelt voor ons streven en wij tevens weten, dat ook de in 1916 opgetreden G. G. en in het bijzonder mevrouw Van Limburg Stirum, bijzonder veel belangstellen in de bevordering der volkskunst, gaan wij de naaste toekomst hoopvol tegemoet.

Wat West-Indië betreft, viel in het afgeloopen jaar evenmin veel vooruitgang van zaken waar te nemen.

Dankbaar stemde ons een opdracht van H. M. de Koningin-Moeder om te Willemstad, op Curaçao een paar bijzonder mooie spreien te doen borduren, waaraan de werksters daar nu met opgewektheid bezig zijn.

Te Paramaribo onderhouden wij onze betrekkingen met de vereeniging „Huisarbeid."

Het is hier de plaats onze erkentelijkheid te betuigen aan allen, die, niettegenstaande de moeilijke tijdsomstandigheden, met ons mede werkten, in de eerste plaats aan onze correspondenten.

In de vacature, ontstaan door het vertrek van den heer J. E. Jasper, is tot heden nog niet voorzien. De verwachtingen, die in hem gesteld werden, dat hij, in Indië teruggekeerd, speciaal in het belang van de Indische kunstnijverheid werkzaam zoude blijven, werden door invloeden onafhankelijk van zijn wil, niet vervuld.

Mutaties kwamen in den Raad van Beheer niet voor, ook niet onder het locaal personeel, dat zich naar behooren van zijn taak kweet, en hiervoor bij deze een woord van dank toekomt.

's-Gravenhage, 31 Mei 1916.

De Raad van Beheer,
G. VAN BERESTEYN-TROMP,
Voorzitster.
Ch. P. J. BLOK, Secretaris.
A. H. HUART, Thesaurier.
H. W. ZILCKEN-VAN BAAK, Lid.

Nota van Toelichting bij de Verantwoording over 1915

W i n s t- e n V e r l i e s r e k e n i n g. Het nadeelig saldo op 31 December 1915 bedraagt ƒ3883.87 — waaronder begrepen is het nadeelig saldo over 1913 ad ƒ 916.18^5 en dat over 1914 ad ƒ 1802.77 —, zoodat de Vennootschap over eerstgenoemd jaar ƒ 1164.91^5 is achteruitgegaan, niettegenstaande op O n k o s t e n r e k e n i n g en I n v e n t a r i s ± ƒ283.— minder was af te schrijven dan over 1914.

Het bedrag van den omzet was ƒ 3615.52^5 (ƒ 2811.42^5 E/R en ƒ 804.10 consign.),
tegen ƒ 4246.81^5 (ƒ 2483.82^5 E/R en ƒ 762.99 consign.) in 1914;
tegen ƒ 7688.62^5 (ƒ 5702.49^5 E/R en ƒ 1986.13 consign.) in 1913, en
tegen ƒ 9486.76^5 (ƒ 7256.32 E/R en ƒ 2230.44^5 consign.) in 1912.

De O n k o s t e n r e k e n i n g beliep over 1915 ƒ 3286.22 tegen ƒ 3548.74^5 in 1914, ƒ 3560.80 in 1913 en ƒ 3589.89^5 in 1912, zijnde circa 90^8, 83^5, 46^3 en 37^8 pCt. van den omzet. Onder deze kosten zijn ook thans niet opgenomen de afschrijvingen op Inventaris.

De bijzonderheden omtrent de rekening W i n k e l g o e d e r e n zijn opgenomen in bijlage A, aangevende eene volledige specificatie der rekening voor elke rubriek, waardoor is na te gaan, welk resultaat elk dier rubrieken heeft opgeleverd. Er is een winst gemaakt van ƒ 1744.55 tegen ƒ 723.11 in 1914, ƒ 3229.55^5 in 1913 en ƒ 3142.28 in 1912. Op C o m m i s s i e-r e k e n i n g werd een voordeelig saldo van ƒ 288.15^5 verkregen, voortspruitende uit den verkoop in commissie van goederen van diverse consignatarissen.

Uit Bijlage A valt verder te constateeren, dat in 1915 door de Vennootschap werd aangekocht voor ƒ 579.55; Bijlage B bevat die aankoopen met de daarop gevallen onkosten meer uitvoerig. In 1914, 1913 en 1912 bedroegen die aankoopen resp. ƒ 1331.90, ƒ 3156.51 en ƒ 3540.50. Aan vrachten, inkomende rechten en uitgaven tot beter verkoopbaarmaking drukken daarop thans ƒ 143.09^5 tegen ƒ 344.16^5 in 1914, ƒ 367.04^5 in 1913 en ƒ 240.67 in 1912, overeenkomende met 24^6, 25^8, 11^6 en 6^8 pCt. van den aankoop. Ofschoon ook thans dezelfde redenen voor een hoog percentage als verleden jaar hebben medegewerkt, moeten daaronder nu bovendien de hoogere vrachtkosten, kosten van bemoeiing door de Ned. Overzeetrust-maatschappij, enz. worden gebracht. De aankoopen zijn in het jaar 1915 zoo laag, omdat de correspondenten in Indië huiverig zijn goederen af te zenden, terwijl ook de duurte der grondstoffen (voornamelijk metalen) oorzaak is, dat de prijzen der als wenschelijk opgegevene voorwerpen in zeer hooge mate zijn gestegen; bij terugkeer van de gewone orde van zaken zou daaruit voor de Vennootschap een zeer aanzienlijk verlies kunnen voortvloeien.

De taxatie van het restant aan winkelgoederen op ultimo December 1915 geeft aan ƒ15522.94^5 (ƒ16017.63 in 1914, ƒ 17825.39 in 1913 en ƒ 15706.45 in 1912), waarbij ook weer voor overjarige restanten een laag verkoopcijfer werd aangenomen. De balanswaarde werd ook thans weder op 60 pCt. van de getaxeerde verkoopwaarde vastgesteld. De gedetailleerde inventaris van de restanten is ter beschikking van de commissie van onderzoek.

Ten opzichte van de malaise, door den oorlogstoestand ontstaan, valt hetzelfde op te merken als verleden jaar.

Aan rente kon dit jaar worden gekweekt een som van ƒ 411.03 tegen ƒ 405.64 in 1914, ƒ 330.22 in 1913 en ƒ 226.92 in 1912. Tot dit resultaat heeft mede bijgedragen de hooge rente ontvangen op twee obligatiën Nederlandsche Staatsleening 1914, vooral nu de depositorente zoozeer is gedaald.

Bijlage C geeft eene specificatie van de O n k o s t e n r e k e n i n g, die door zooveel mogelijk bezuinigen en andere oorzaken is kunnen gebracht worden op ƒ 3286.22 of ruim ƒ 262.50 minder dan over 1914.

Op B e l e g g i n g e n is een nadeelig koersverschil te constateeren van ƒ 361.68, 't welk voor een deel voortspruit uit de omstandigheid, dat op 31 December 1914 voor de waardebepaling zijn moeten worden genomen de koersen van 28 Juli t.v. (laatste beursdag vóór den oorlog), waardoor toen ƒ 110.— voordeelig koersverschil werd verkregen, terwijl bij de opening van de effectenbeurs in Januari 1915 en daarna, de koersen zeer zijn teruggeloopen. Bijlage D geeft de waarde der voorhandene effecten aan op 31 December 1915, waarbij wordt opgemerkt, dat één 4 pCt. Obligatie groot ƒ 1000.— van de Stoomvaartmaatschappij Nederland voor bankgarantie ten behoeve der N. O. T. tijdelijk is gedeponeerd bij de firma Scheurleer en Zoonen alhier.

De hoofden I n v e n t a r i s en P u b l i c a t i ë n gingen ook thans voor ƒ 1.— op nieuwe rekening over, waarbij op Inventaris een bedrag van ƒ 10.75 moest worden afgeschreven.

In 1915 zijn geene aandeelen geplaatst geworden.

Het saldo in kas op 31 Dec. 1915 bedroeg ƒ 1140.03, overeenkomende met het kasboek van de Directrice op dien datum; bedoeld kasboek alsmede de aanwezige effecten zijn aan de commissie van onderzoek vertoond.

Op Bijlage E komt voor, de rekening met de Heeren Scheurleer en Zoonen alhier, sluitende met een bedrag in ons voordeel van ƒ 2705.80^5.

Bijlage F geeft de bedragen aan, door de Vennootschap nog schuldig aan diverse consignatarissen ad ƒ 595.33^5; de afrekening zal zoo spoedig mogelijk plaats hebben.

Bijlage G betreft de bedragen door diverse correspondenten nog aan de vennootschap verschuldigd tot een bedrag van ƒ 1427.50^5. Omtrent het te goed in kas bij wijlen den Heer G. K. B. Agerbeek ad ƒ 20.88 werd van de familie, tot wie wij ons met een verzoek om teruggave of tot opname in het saldo van den heer A. H. B. Agerbeek te Taloe hadden gewend, niets vernomen.

Bijlage H geeft een bedrag van ƒ 113.45 aan, alsnog te vorderen van diverse debiteuren. Onder dit bedrag is o.a. ƒ 8.— van den Heer Noto Koworo te Leiden, die, niettegenstaande verschillende aansporingen tot betaling, tot nu toe in gebreke is gebleven. Hij beweerde bij het doen van den aankoop niet genoeg gelden bij zich te hebben en daarom het bedrag den volgenden dag te zullen overmaken.

Van de in commissie gegeven goederen is ƒ 165.15 op nieuwe rekening overgebracht.

Het kapitaal der vennootschap bleef ongewijzigd op ƒ 30.000.—.

's-Gravenhage den 1en April 1916.

Voor den Raad van Beheer:
(get.) G. VAN BERESTEYN—TROMP.
Presidente.
(get.) HUART, Thesaurier.

Balans op 31 December 1915.

D e b e t.

65	Aan winst- en verliesrek.	ƒ 3883.87	
82	„ publicatiën . . .	„ 1.—	
84	„ Scheurleer en Zoonen	„ 2705.80½	
88a	„ winkelgoederen . .	„ 9313.76½	
89	„ beleggingen . . .	„ 7493.76	
89a	„ diverse debiteuren .	„ 113.45	
90	„ diverse corresp. . .	„ 1427.50½	
92	„ goederen in commissie	„ 165.15	
93	„ inventaris	„ 1.—	
95	„ kassa-rekening . .	„ 1140.03	
			ƒ 26245.33½

C r e d i t.

1	Per kapitaalrekening . . .	ƒ 30000.—	
81	Af: Aand. in portefeuille	„ 4350.—	
			ƒ 25650.—
83	Per diverse consignatarissen		„ 595.33½
			ƒ 26245.33½

Winst- en Verliesrekening over 1915.

D e b e t.

	Aan nadeelig saldo over 1914	ƒ 2718.95½	
89	„ beleggingen (nad. koersverschil)	„ 361.68	
93	„ inventaris	„ 10.75	
94	„ onkostenrekening (nad. verschil)	„ 3286.22	
			ƒ 6377.60½
			ƒ 6377.60½

C r e d i t.

37	Per subsidierekening . .	ƒ 50.—	
73	„ interest-rekening . .	„ 411.03	
85	„ commissie-rekening .	„ 288.15½	
88a	„ winkelgoederen-rek. .	„ 1744.55	
			ƒ 2493.73½
	Nadeelig saldo op 31 Dec. 1915 .		„ 3883.87
			ƒ 6377.60½

's-Gravenhage, den 1en April 1916.

De Raad van Beheer:
(get.) G. VAN BERESTEYN-TROMP,
Presidente.
(get.) HUART, Thesaurier.

's-Gravenhage, 13 Mei 1916.

Aan Heeren Aandeelhouders der Naamloo[ze]
Vennootschap „Boeatan".

De ondergeteekenden, in uwe vergadering d.d. 27 M[ei] 1915 aangewezen voor het onderzoek der verantwoordin[g] over het boekjaar 1915, hebben de eer te rapporteere[n] dat zij de administratie in goede orde bevonden en de aan[-]wezigheid der in de balans vermelde waarden — voo[r]zoover daarin sedert ult. December geene wijziging is ge[-]komen — geconstateerd hebben, zoodat zij tot goedke[u]ring der Winst- en verliesrekening en der Balans kunne[n] adviseeren, met décharge van den Raad van Beheer, onde[r] dankbetuiging voor de behartiging der belangen van uw[e] vennootschap.

Dat dit jaar weder een verlies zou moeten worden ge[-]constateerd, was te voorzien en het stemt, betrekkelijk nog tot eenige voldoening, dat het niet meer heeft bedra[-]gen dan 4½ pct. over het geplaatste aandeelenkapitaal tegenover 7 pct. in 1914.

Wij vreezen dat, al zou de oorlog nog in het loopend[e] jaar een einde nemen, niettemin ook bij het einde daar[-]van, nog op geen minder onvoordeelig resultaat zal moge[n] worden gerekend.

De Commissie van verificatie,
w.g. FOKKER.
„ H. E. LEVERT.
„ VAN BENNEKOM.

Vereeniging OOST en WEST.

Afdeeling 'S-GRAVENHAGE.

Aan het Bureau **Laan van Meerdervoort 187,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur (uitgezonderd Zaterdagsmiddags) inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken voor:

Muziek- en Zanglessen.	Lessen in Machineschrijven en Stenografie.
Teeken- en Schilderlessen.	Dame als Hoofd — of hulp in de huishouding.
Lessen in moderne talen.	Dame als Lectrice of Dame van gezelschap.
Fransche-, Duitsche-, Engelsche- en Italiaansche Conversatielessen.	Kinderjuffrouw in Indië.
Opleiding admissie examen H. B. S. en Gymnasium.	Indische massage en manicure, uitsluitend voor Dames en kinderen.
Handwerklessen.	Zweedsche gymnastiek, Heilgymnastiek, enz., uitsluitend voor Dames en Kinderen.
Schrijf-, Kopiëer- en Vertaalwerk.	

Deze inlichtingen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag bij den Secretaris der Commissie voor hulp aan werkzoekenden, den heer J. A. SOETENS, **Ieplaan 11.**

Aan bovengenoemd adres zijn ook inlichtingen te bekomen omtrent Families, die zich belasten met de opvoeding van kinderen, omtrent hotels, pensions, inrichting, medische hulp, onderwijs enz.

☞ Indische Dienstboden kunnen zich aangeven in **Laan van Meerdervoort 187** voor eene verandering van dienst, of een dienst bij een naar Indië terugkeerende familie; hetzij schriftelijk of mondeling; voor eene voorloopige opname tot het tijdstip van weder in dienst treden bestaat geen gelegenheid.

OPGAVE van Leden der Vereeniging „Oost en West", die zich beschikbaar stellen voor het geven van privaatlessen in Indische talen.

A. H. J. G. WALBEEHM, van Lumeystr. 100,	's-Gravenhage,	Javaansch, Maleisch.
Mr. E. RIJKE, Witte Singel 46,	Leiden	Javaansch, Maleisch, Madoereesch.
S. TAGOR, Inl. Veearts, Burg. Reigersstr. 51bis,	Utrecht,	Maleisch. Battaksch.

LEDEN, die in deze opgave opgenomen wenschen te worden, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der Vereeniging, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „*Oost en West*", Heulstraat 17, Den Haag zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. **Een Boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn.**
door J. H. en H. B.
Prijs: 1 exemplaar **f 0.10.** 50 ex. **f 2.80.**

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen" **f 2.20** per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

b. Onze Oost II. **Iets over den Inlander en zijn Zieleleven.**
door T. J. BEZEMER.
Prijs: 1 exemplaar **5 cent.** 50 ex. **f 2.—;**

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen" **f 1.55** per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West", Heulstraat 17, de Firma MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, en andere Boekhandelaren zijn verkrijgbaar:

a. Onze West:
De Kolonie Suriname, door REMAN IRÜS (FRED. OUDSCHANS DENTZ);
II. **De Kolonie Curaçao,** door M. VICTOR ZWIJSEN, Oud-Rector van het Colegio „Santo Tomás" te Curaçao.
Prijs per exemplaar **f 0.25** en f 0.03 frankeerkosten

b. Staats- en partic. betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen; Werkkring en Vooruitzichten

No. I. **De Bestuursambtenaren in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten

No. II. **De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. III. **De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.15** per exemplaar en f 0.01 frankeerkosten.

No. IV. **De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.40** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. V. **De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. VI. **De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. VII. **De Vooruitzichten van den Nederlandschen arts in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. VIII. **De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. IX. **De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

Tehuis voor Jonge Meisjes!

Met den **1n September 1916,** wordt door Mejuffrouw GRATAMA te *Nijmegen* een **Tehuis voor Jonge Meisjes GEOPEND,** die een of andere inrichting van onderwijs aldaar bezoeken; zoo gewenscht gelegenheid gedurende de vacanties aldaar te blijven of te worden opgenomen. *Een vriendelijk tehuis verzekerd.*

Inlichtingen bij Mejuffrouw GRATAMA, Huishoudschool te *Nijmegen.*